

ADOPSJON AV STEBARN

Kandidatnr: 159686

Leveringsfrist: 10.12.2008

Veileder: Harald Hove

Til sammen 14351 ord

09.12.2008

Innholdsfortegnelse.

1. Adopsjon av stebarn.	4
1.1 Tema for avhandlingen.	4
1.2 Plassering i rettssystemet.	5
1.3 Begrepsforklaring.	5
1.3.1 Adopsjon.	5
1.3.2 Stebarnsadopsjon.	5
1.4 Adopsjonsutviklingen i norsk rett.	6
1.5 Lovregler og rettskildesituasjonen.	7
1.5.1 Lov.	7
1.5.2 Rettspraksis.	7
1.5.3. Forarbeider.	7
1.5.4. Retningslinjer og rundskriv.	8
2 Saksbehandlingen.	9
2.1 Innledning.	9
2.2 Parter i stebarnsadopsjonssaker.	9
2.3 Utrednings- og informasjonsplikt.	10
3 Rettsvirkninger ved adopsjon.	10
3.1 Adopsjonsloven § 13.	10
3.1.1 Innledning.	10
3.1.2 öSamme rettsstillingö.	11
3.2 Adopsjonsloven § 15 ó ny adopsjon.	12
3.2.1 Innledning.	12
3.2.2 Krav til samtykke ved stebarnsadopsjon. ó særlig ved mors død.	12
3.2.2.1 Innledning.	12
3.2.2.1 Kravet til samtykke.	12
3.3 Tilbakeadopsjon.	14
3.3.1 Innledning.	14
3.3.2 Dagens rettsstilling i tilknytning til § 15 og tilbakeadopsjon.	14
3.3.3 Rettsvirkningen ved tilbakeadopsjon i forhold til mor.	14
3.3.4 Rettsvirkningen ved tilbakeadopsjon ved mors død i forhold til stefar.	16
4 Rettsvilkårene for adopsjon.	17
4.1 Legislative hensyn.	17
4.1.1 Innledning.	17
4.1.2 Skjønnsutøvelsen i saksbehandlingen.	17
4.1.3 Barnets beste.	18
4.1.4 Krav til adoptanten(e).	19
4.1.5 Det biologiske prinsipp.	19
4.2. Adopsjonsloven § 2 ó grunnleggende vilkår.	20
4.2.1 Innledning.	20
4.2.2 öTil gagn for barnetö.	20
4.2.3 Oppfostre barnet, har oppfostret.	20
4.2.4 öAnnen særlig grunnö.	21
4.3 Adopsjonsloven § 5a - stebarnsadopsjon.	21
4.3.1 Innledning.	21
4.3.2 Vilkår ved stebarnsadopsjon.	21
4.3.3 Krav til ekteskap eller registret partnerskap ó alltid ötil gagn for barnetö? 23	
4.3.3.1 Innledning.	23
4.3.3.2 Utredninger vedrørende samboeres rett til å adoptere.	23

4.3.3.2.1 Innledning.	23
4.3.3.2.2 Ot.prp. nr. 40 (1984-1985).....	23
4.3.3.2.3 NOU 1999:25 ó Samboere og samfunnet.	24
4.3.3.3 Samboeres rett til å stebarnsadoptere.	25
4.3.3.3.1 Generelt.....	25
4.3.3.3.2 Samboere som gruppe.....	25
4.3.3.3.3 Samfunnsutviklingen.	26
4.4 Adopsjonsloven § 7 ó krav til samtykke.	28
4.4.1 Innledning.....	28
4.4.2 öSamtykkeö.....	28
4.4.3 Fars samtykke til stebarnsadopsjon.	29
4.4.3.1 Hvem har foreldreansvar.	29
4.4.3.2 Krav til fars samtykke ó alltid ötil gagn for barnetö?.....	30
5 Kilder.	34

1. Adopsjon av stebarn.

1.1 Tema for avhandlingen.

Adopsjon knytter seg til den mest basale rettigheten som finnes, retten til å ha en trygg og god oppvest i et stabilt og trygt hjem. For mange må denne tryggheten etableres gjennom mennesker som ikke er deres biologiske foreldre.

Tema for avhandlingen er adopsjon hvor partner eller ektefelle adopterer sin ektefelles barn, en så kalt stebarnsadopsjon. Vilkårene for stebarnsadopsjon følger de generelle vilkår som oppstilles ved alle former for adopsjon i henhold til adopsjonsloven¹. Ved siden av disse oppstilles det også spesielle regler i tilknytning til stebarnsadopsjon. Det vil dermed være naturlig å behandle både de grunnleggende vilkår samt de spesielle vilkår, likevel slik at de generelle vilkår særlig orienteres mot stebarnsadopsjon.

Stebarnsadopsjon er et interessant tema for det første fordi tall fra SBB² viser at stebarnsadopsjon er i klart flertall av adopsjoner som foretas innad i Norge. Tallet på stebarnsadopsjoner har i motsetning til utenlandsadopsjoner også holdt seg relativt stabilt siden 1988, hvor antallet stebarnsadopsjoner var på 229. I 2002 var tallet på 157 mens det i 2007 var på 236. Utenlandsadopsjoner på sin side har hatt et kraftig fall fra 785 tilfeller i 2002 til 417 i 2007.

Temaet om stebarnsadopsjon er også særdeles aktuelt etter at det høsten 2008 ble utnevnt et nytt adopsjonsutvalg³. Utvalget har fått i oppgave å gjøre en full gjennomgang av adopsjonsfeltet. I dette ligger det også at utvalget skal belyse og foreslå endringer når det gjelder: østebarnsadopsjonene, herunder kravene myndighetene stiller⁴.

Til tross for at stebarnsadopsjoner er den største gruppen av adopsjoner som forekommer innad i Norge, viser det seg imidlertid at regelverket og rettskildesituasjonen rundt stebarnsadopsjon er relativt magert. Etersom lovens vilkår til dels også er meget skjønnsmessig, skaper dagens rettslige situasjon en del problemstillinger både i forhold til hvilke vilkår som stilles, og for hvilke rettsvirkninger som foreligger.

Jeg vil med denne oppgaven forsøke å belyse og drøfte de forhold som kan skape rettslig usikkerhet og uklarhet i forbindelse med adopsjon av stebarn. Med bakgrunn i en gjennomgang av rettstilstanden, vil jeg ta opp og belyse mulige svakheter ved dagens lovverk. Hensynet til barnet vil særlig legges til grunn.

Jeg vil ta utgangspunkt i bakgrunnen for adopsjonsinstituttet, før jeg går inn i de sentrale bestemmelsene og påpeker de uklarhetene som foreligger i forhold til dagens regelverk. Grunnlaget for problemstillingene jeg belyser, er tatt dels fra teori, dels fra

¹ Lov 28.februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adl).

² Statistisk Sentralbyrå 2008.

³ Oppnevnt ved Kgl. Res. 29/8.2008.

⁴ Jf. Pressemelding, publisert 29.08. 2008 nr. 08107.

rettspraksis og dels fra utredninger. Fremstillingen baserer seg på den alminnelige juridiske metode slik denne er nedfelt i rettskildelæren. Ved siden av å fremstille gjeldene rett, vil jeg legge vekt på å ta opp spørsmål om vurderinger med sikte på mulig lovendring.

1.2 Plassering i rettssystemet.

Hognestad/Steenberg (2000) plasserer adopsjonsretten innenfor privatretten.⁵ Dette fordi rettsvirkningen av adopsjon ligger innenfor privatretten og er primært en undergruppe av familieretten, og da særlig barneretten. Imidlertid vil adopsjonsretten også være til dels av forvaltningsrettslig karakter i det selve adopsjonen skjer ved bevilgning av ödepartementetö jf. adl. § 1 første ledd.

1.3 Begrepsforklaring.

1.3.1 Adopsjon.

Adopsjon defineres som ö... en rettsstiftende og ugjenkallelig myndighetshandling (bevilling) der søker(e) gis tillatelse til å ta til seg et barn som sitt eget når dette antas å bli til gang for barnet, hvorved barnet oppnår samme rettsstilling som om det hadde vært adoptivforeldrenes egenfødte barn samtidig som rettsforholdet til de opprinnelige foreldrene og deres slekt faller bortö.⁶

Adopsjon i seg selv har dype røtter historisk, sosialt og rettslig. Formålet bak adopsjon har vært og er imidlertid forskjellig fra land til land og fra kultur til kultur. Det har dermed vært vanskelig å globalt forenes rundt en presis og konkret definisjon. Weinstein(1968), har på sin side definert adopsjon som ö... the institutionalized social practice through which a person, belonging by birth to one family or kinship group, acquires new family or kinship ties that are socially defined as equivalent to biological ties and which supersede the old ones, either wholly or in part.ö Weinstein's definisjon viser at det foreligger grunnleggende forskjeller i norsk og internasjonal adopsjon. Den mest grunnleggende forskjell er særlig at vi i norsk rett ved adopsjon opphever all rettslig tilknytning mellom barnet og tidligere foreldre, en så kalt sterk adopsjon.

1.3.2 Stebarnsadopsjon.

Stebarnsadopsjon reguleres av adl. § 5a. Stebarnsadopsjon er som nevnt, de tilfeller hvor ektefelle ved samtykke fra den andre ektefelle adopterer sistnevnte ektefelles barn. Dette gjelder uavhengig av om barnet er ektefellens biologiske eller adopterte barn. Adopsjon av stebarn er dermed et unntak fra regelen i § 5 at den som er gift bare kan öadoptere sammen med sin ektefelleö.

Den kvalitativt viktigste forskjellen på vanlige adopsjon og stebarnsadopsjon, er at det ved stebarnsadopsjon kun er den rettslige tilknytningen til den ene av barnets opprinnelige foreldre som faller bort. Barnet beholder dermed den rettslige tilknytningen til den andre forelderen, samtidig som det opprettes en rettslig tilknytning til steforelder som da blir barnets rettmessig forelder.

⁵ Hognestad/Steenberg (2000) side 19.

⁶ Hognestas/Steenberg (2000) side 15.

Fra 2002 ble det gitt adgang for partnere i registrert partnerskap lov til å stebarnsadoptere.⁷ Selv om dette gir en nytt sett med begrepsmessige ulikheter, vil vurderingen knyttet til om partnere i registrert partnerskap skal få adopsjonsbevilling være likestilt med stebarnsadopsjon vedrørende ektefeller. Dette gjelder i ytterligere grad ved lovendringen som trer i kraft fra 1.1.2009.⁸ Denne gir adgang til homofile partnere å gifte seg, slik at de faller inn under betegnelsen ektefeller. Det vil dermed i denne fremstillingen ikke være behov for en særskilt gjennomgang av deres rettigheter utover det som nevnes i forhold til vanlig stebarnsadopsjon.

De mest praktiske stebarnsadopsjonstilfeller er hvor barnet har vokst opp sammen med den ene forelderen og den aktuelle adoptanten, slik at adopsjonen kun vil være en formalisering av et allerede eksisterende familieforhold. Hovedvekten av stebarnsadopsjonene i henhold til SSBs statistikk fra 2007 med hele 166 tilfeller, knytter seg til forhold hvor barnets biologiske mors nye ektemann ønsker å adoptere barnet. Denne avhandlingens eksempler, vil dermed ta utgangspunkt i familiekonstellasjonen: barn, mor og stefar/adoptivfar, samt biologisk/tidligere far.

1.4 Adopsjonsutviklingen i norsk rett.

Norge fikk den første adopsjonsloven 1917.⁹ Loven var et resultat av et lovsamarbeid mellom de ulike nordiske landene. Som i Sverige og Danmark ble det også i norsk rett stilt som vilkår for adopsjon at det skulle være ötil gagn for barnet ö jf. dennes lov § 8.

Etter 1917 har vi hatt flere lovendringer i norsk adopsjonsrett. Før dagens adopsjonslov ble det foretatt endringer i 1935 og 1956. Dagens adopsjonslov bygger på lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adl).

Adopsjonsloven av 1986 har sterk adopsjon som hovedregel. Ved sterk adopsjon opphever man all faktisk og rettslig tilknytning til tidligere biologisk familie og etablerer denne i tilknytningen til den nye familien. Adopsjonsloven av 1917 hadde imidlertid svak adopsjon som sin hovedregel. Det var dermed knyttet lite familierettslige og arverettslige forpliktelser til adoptivforeldrene. Tvert i mot var hovedformålet for loven i stor grad å kun sikre at barnet fikk noen som kunne forsørge det i forhold til daglige behov. Denne ordningen kan i stor grad sammenlignes med dagens fosterforholdsordning¹⁰. Dette ble etter hvert sterkt kritisert og man hevdet at en slik ordning skremte folk fra å adoptere. Det ble dermed foretatt en rekke endringer i mellomkrigstiden. Resultatet var endringsloven av 24. Mai 1935 nr. 2. Denne loven åpnet for sterk adopsjon som en alternativ ordning, men likevel slik at svak adopsjon var hovedregelen. I 1956 ble svak adopsjon opphevet i lov av 21. Desember nr. 7.¹¹

Bakgrunnen for den nye loven i 1986 var et behov for å forbedre en rekke uklare rettsstilstander knyttet til loven av 1917. Hovedformålet bak loven var blant annet å

⁷ Lov av 15. juni 2001 nr.36 (i kraft 1. jan. 2002 iflg. res. 15. juni 2001 nr. 612).

⁸ Lov 27. juni 2008 nr. 53 (i kraft 1. jan. 2009 iflg. res. 27. juni 2008 nr. 745)

⁹ 2. april 1917.

¹⁰ Jf. Lov av 28.juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (bvl), § 4-22

¹¹ Hognestad/Steenberg (2000) s. 27 flg.

fjerne forskjellsbehandlingen mellom egenfødte og adoptivbarn jf. adl § 13. Videre ble adgangen til å oppheve adoptivforhold helt tatt bort. Det ble derfor åpnet adgang til ny adopsjon jf. § 15. Loven åpnet også for en viss adgang til å adoptere egenfødte barn jf. § 3.

1.5 Lovregler og rettskildesituasjonen.

1.5.1 Lov.

Adopsjon reguleres primært gjennom lov 28.februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adl). Dette gjelder alle de ulike formene for adopsjon, med unntak av de situasjoner som er tilknyttet fratakelse av foreldreansvar med sikte på adopsjon i henhold til bvl. § 4-20.

De materielle reglene om stebarnsadopsjon finnes i adopsjonsloven §§ 2, 5a, 7, 13 og 15. Utover dette foreligger det også forskrifter med hjemmel i lov og retningslinjer som er fastsatt av departementet ut fra deres overordningsforhold knyttet til deres delegeringskompetanse. Ut fra adopsjonsrettens karakter, særlig i forhold til adopsjon av barn fra andre land spiller også internasjonale konvensjoner en betydelig rolle i norsk rett. Her er da særlig FNs barnekonvensjon og Haag-konvensjonen om adopsjon av sentral rolle.¹²

Til tross for at adopsjonsloven regulerer en av de mest basale rettigheter som finnes, oppstiller den få klare lovvilkår. Som et hovedvilkår fremkommer det av § 2 adopsjonen skal være ötil gagn for barnetö. Lovteksten i seg selv gir imidlertid lite veiledning om hva som ligger i dette vilkåret.

1.5.2 Rettspraksis.

Det foreligger kun begrenset rettspraksis på området. Fra tidsrommet 1939 til 2008 er det kun avsagt 13 dommer i tilknytning til adopsjonsrett, derav kun 3 fra Høyesterett.¹³ De övrige dommer som er avsagt i forbindelse med adopsjonsrett knytter seg i størst grad til fratakelse av forelderansvar og adopsjon i henhold til bvl. § 4-20. Det vil dermed som et utgangspunkt være lite veiledning å hente fra denne rettskilden.

Ettersom den primære rettskilde, lovteksten, ikke er klar og det ikke foreligger særlig veiledning i rettspraksis, vil man dermed måtte ta i bruk andre rettskilder for å finne frem til rettsstilstanden.

1.5.3. Forarbeider.

Det foreligger en viss veiledning gjennom forarbeid, da særlig Ot.prp. nr. 40 (1984-85) som ble uendret fremmet på nytt, Ot.prp. nr. 40 (1985-86) samt Innst. O nr. 19 (1985-86). Av endringslover er særlig Ot.prp. nr 71 (2000-01) og Ot.prp. nr. 33 (2007-08) relevant.

¹² FNs konvensjon om barnets rettigheter lov av 21.mai 1999 nr.30 og Haag-konvensjon 29.mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner (Haagkonv.), ratifisert av Norge 18.juli 1996.

¹³ Rt. 1939 s. 365.

1.5.4. Retningslinjer og rundskriv.

Dagens rettslige situasjon i tilknytning til forståelse av lovteksten viser at flere av de sentrale lovvilklårene er svært skjønnsmessige og overlater vurderingen til den som utøver skjønnet. Blant annet gjelder dette ötil gagn for barnetö i § 2. Spørsmålet blir da hvem som utøver skjønnet.

Det følger av § 1 at adopsjon öskjer ved bevilling fra departementetö. Departementet er i adopsjonslovens tilfelle Barne-, og likestillingsdepartementet som er den overordnende adopsjonsmyndigheten. Departementet har på sin side også særlig ansvar for lov- og regelverk tilknyttet adopsjon. Selve saksbehandlingen og vedtaksmyndigheten vedrørende adopsjon er på sin side primært gitt til Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir) som er første instans ved søknad om adopsjon av barn fra utlandet utenom godkjent adopsjonsforening jf. blant annet § 19. Ved annen adopsjon er saksbehandlingen og vedtaksmyndigheten delegert til de ulike regionkontorene som da er førsteinstans. Klageinstansen i sistnevnte adopsjonstilfeller vil således være Bufdir.

Gjennom departementets overordnede ansvar og deres instruksjonsmyndighet har departementet utarbeidet retningslinjer for saksbehandlingen. Dette følger av at myndigheten kan, og er, delegert i henhold til § 1. Det følger da av alminnelig forvaltningsrett at det organ som delegerer kan instruere. I forhold til stebarnsadopsjon er særlig rundskriv Q- 1045 desember 2002 ömed retningslinjer for saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og om skjønnsutövelsen ved innenlandsadopsjonö av særlig betydning. Ettersom det foreligger lite rettspraksis på området og vilklårene er til dels av meget skjønnsmessig karakter, vil dermed departementets retningslinjer ha vesentlig betydning.

I tilknytning til dette kan man imidlertid stille spørsmål til hvordan disse praktiseres i de 5 ulike regionene. Således i hvor stor grad disse kun er ment som veiledende retningslinjer for vedtaksmyndigheten eller om det på grunn av adopsjonshandlingens sterke rettslige virkning samt hensynet til likebehandling i de ulike regionene bør tillegges vekt opp mot lovs tekst. Spørsmålet knytter seg i særlig grad til om disse oppfattes likt i de ulike regionene, eller som mer bindende i noen regioner enn andre.

For å forsöke å belyse spørsmålet tok jeg kontakt med Bufdir for å få innsyn i deres erfaringsarkiv. Imidlertid fikk jeg avslag ettersom arkivet var taushetsbelagt.

Hensynet til likebehandling taler i alle tilfeller likevel for at det ved siden av rundskrivet utarbeides gode prosedyrer som sikrer at det ikke forekommer forskjellsbehandling mellom de ulike regionene.

2 Saksbehandlingen.

2.1 Innledning.

Ettersom adopsjonsbevillingen gis av departementet, er det klart at forvaltningsloven kommer til anvendelse jf. fvl.¹⁴ § 1. Det er dermed klart at forvaltningslovens grunnleggende saksbehandlingsregler kommer til anvendelse. Ved siden av disse legges også departementets rundskriv til grunn, da særlig Q-1045.

2.2 Parter i stebarnsadopsjonssaker.

Det følger av fvl. § 2 første ledd bokstav e) at en part er öen person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder ö. Å få konstatert partsstatus innebærer at vedkommende får rett til å få forhåndsvarsel, dokumentinnsyn, underretning om og begrunnelse for vedtak, samt at part dermed får en klagerett jf. fvl. § 3 jf. § 28. Det vil derfor være gode grunner for at mange önsker å være en part i en sak. Hensyn til effektivitet og vern om de personene saken angår, taler på sin side for at partsstatus i de fleste tilfeller er meget begrenset.

Ved stebarnsadopsjon er partsstatus primært begrenset til barnet, søkeren og de som har foreldreansvaret for barnet, samt foreldre uten foreldreansvar eller som er fratatt foreldreansvar etter bvl. § 4-20. Barn under 18 år har imidlertid ikke adgang til å uttve partsrettigheter på egen hånd, og må i så tilfelle representeres av barnets verge(r). Ved utenlandsadopsjon i tilknytning til forhåndssamtykke jf. § 16e, er det kun adoptivsökerne som har partsstatus.¹⁵

I visse tilfeller vil det likevel være gode grunner og behov for at også andre en disse som har den primære partstatusen bör få en klageadgang. Dette kan for eksempel være besteforeldre som önsker samværsrett eller personer som blir berört i forhold til odelsrett. Forvaltningsloven har dermed åpnet for at også personer med rettslige interesse kan få klageadgang jf. fvl. § 28 første ledd. I henhold til Rt. 2005 s. 764 jf. Rt. 1998 s. 623 uttales det at ökravet til rettslig interesse bare vil være oppfylt dersom en rettsavgjørelse har betydning for saksökerens rettsstilling, og at det må foreligge et klart og aktuelt behov for rettslig avklaring ö.

I Rt. 2005 s. 764 var spørsmålet om et adoptivbarn hadde rettslig interesse i å få kjent adopsjonen av en adoptivbror ugyldig i henhold til tvml. § 54. Ettersom saksökeren ville kunne få en endret rettsstilling ved en ugyldighet selv om söksmålet var rettet mot staten, kom man frem til at hun hadde en rettslig interesse. Det ble videre presisert i henhold til Rt. 1998 s. 623 at det er örettsvirkninger som fulgte av en dom på ugyldighet, [som] vil være avgjørende ö.

Vurderingen for om vedkommende har en rettslig klageinteresse vil måtte vurderes konkret i hvert tilfelle.

I forhold til en vurdering om barn skal stebarnsadopteres, kan det stilles spørsmål ved om det bör foreligge en utvidet klageadgang for nær familie som barnet skal adopteres inn i. En adopsjon skal alltid være til barnets beste i henhold til kravet ötil gagn for barnet ö i § 2. I visse tilfeller kan det imidlertid tenkes at det ikke i alle tilfeller vil

¹⁴ Lov av 10. Februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (fvl).

¹⁵ Jf. Q- 1045 avsnitt 6.2

være ötil gagn for barnetö å bli adoptert inn i en familie hvor det for eksempel foreligger skepsis fra nær familie.

Spørsmålet vil da knytte seg til om et barn vil være tjent med å bli adoptert inn i en familie hvor man ved adopsjonstidspunkt ikke er ønsket av øvrig familie, kun av mor og ens stefar som ønsker adopsjonen. Tilfeller kan tenkes hvor stefars barn føler det som en stor påkjenning å se at far adopterer en annens persons barn, eller hvor besteforeldre til det adopterte barnet ikke vil vedkjenne barnebarnet fordi det ikke er dets biologiske barnebarn. En slik situasjon kan føre til at den trygge og stabile rammen den nye familiesituasjonen egentlig skulle representere for barnet faktisk ikke foreligger. Gir man imidlertid nær familie en utvidet klageadgang slik at disse kan påpeke misnøyen rundt adopsjonen selv om det ikke har en direkte rettslig virkning for vedkommende, kan dette åpne for at man forhindrer en adopsjon som i visse tilfeller ikke bør foretas eller eventuelt bør foretas på et senere tidspunkt. For eksempel når nær familie har faktisk anerkjent det nye familiemedlem. Dersom flere enn det som er strengt tatt nødvendig får klageadgang eventuelt partsstatus, står man imidlertid også ved en slik utvidet klageadgang i fare for at de hensyn som står bak partsreglene svekkes.

Spørsmålet blir da om problemstillingen kan bøtes på annen måte, for å unngå uthuling av lovverket.

2.3 Utrednings- og informasjonsplikt.

Det følger av fvl. § 17 første ledd første punktum at forvaltningsorganet er pliktig til å åpse at saken er så godt opplyst som muligö før en bevilling gis. I dette ligger det at opplysninger og personers meninger som kan ha betydning for utfallet av saken innhentes og tas i betraktning før vedtaket treffes. I henhold til Q- 1045 avsnitt 6.8 ligger det også i dette at öfaktum klargjøres så langt som muligö og de öopplysninger som fremkommer i saken må kontrolleresö. Det foreligger dermed en forvaltningsmessig plikt ved saksbehandlingen å utrede saken så godt som mulig forut for vedtaket.

Ved gode retningslinjer i henhold til fvl. § 17 første ledd, kan misnøye dermed oppdages på et tidlig stadium av saksbehandlingen. Hvor denne misnøyen skaper en så urolig og ustabil situasjon for barnet at dette ikke anses å være ötil gagn for barnetö jf. § 2 bør neppe en bevilling gis. Ved å trekke inne familiens holdninger og tanker tidlig i prosessen i stedet for å gi nær familie en utvidet klagerett, forhindrer man også påkjenningen barnet eventuelt måtte føle med at nær familie etter at saksbehandlingen er gjennomført og bevilling gis, klager resultatet inn.

3 Rettsvirkninger ved adopsjon.

3.1 Adopsjonsloven § 13.

3.1.1 Innledning.

Paragraf 13 regulerer de rettslige virkningene av adopsjon. I henhold til denne bestemmelsen, vil barnet ved en adopsjon få de samme rettighetene som om det var adoptivforeldrenes egenfødte barn. Dette gjelder også ved stebarnsadopsjon jf.

paragrafens annet ledd. Barnet har dermed blant annet full arverett fra adoptivforeldrene, samt at foreldrene er forpliktet til å foreta en oppdragelse i samsvar med de krav barneloven stiller til foreldrene. Samtidig oppheves all rettslig tilknytning til barnets biologiske eller forrige adoptivforeldre. Den fulle rettslige likestillingen bestemmelsen gir mellom egenfødte og adoptivbarn, var ny ved loven av 1986. Etter opphevelsen av ösvakö¹⁶ adopsjon var likestillingen spredt på mange ulike bestemmelser som til sammen regulerte rettsvirkningen. Disse bestemmelsene ble imidlertid opphevet da adopsjonsloven av 1986 trådte i kraft og man fikk en generell regel i § 13.

3.1.2 öSamme rettsstillingö.

I ösamme rettstillingö ligger det at adoptivbarnet blir fullt ut likestilt som om det skulle vært adoptivforeldrenes egenfødte barn. Barnet vil dermed ha samme rettigheter og tilknytning til adoptivforeldrenes slekt som om det skulle vært adoptivforeldrenes biologiske barn. Videre gjelder rettighetene både på privat- og offentligrettslig område. Slik at foreldrene må følge de plikter som oppstilles gjennom barneloven i forhold til det å være forelder. Foreldrenes plikter finner man også blant annet i straffeloven¹⁷. Bestemmelsen gjelder i samme grad for adopsjon av utenlandske barn som den gjør for norske barn. Likevel foreligger det fortsatt et par områder hvor lovgiver ikke har funnet det praktisk eller gunstig å likestille adoptivbarn helt fullt ut. Dette gjelder blant annet adl. § 14 om adoptivbarnets religiøse oppdragelse, at det ikke foreligger automatisk stasborgerskap for barn over 12 år, visse spørsmål i tilknytning til odels- og åsetesrett, samt den særlige regelen i ekteskapsforhold i el. § 3 annet ledd. El. § 3 knytter seg særlig til de etiske og biologiske dilemmaer som oppstår ved adopsjon. Den oppstiller dermed forbud mot å inngå ekteskap i opp- eller nedstigende linje eller mellom søsken, både i forhold til biologiske familie og adoptivfamilie.

Likestillingen inntreffer ved adopsjonstidspunktet. Det er blant annet av dette man har særlige regler for adoptivbarn i odels- og åsetesretten. Her fremkommer av loven at barnet trer inn i odelsrekken i prioritet ut fra adopsjonstidspunktet ikke ut fra når barnet ble født jf. odl. § 78.¹⁸

Et vesentlig forhold ved adopsjon er at rettsforholdet til den opprinnelige slekten faller bort, så fremt ikke noe annet følger av særskilt lov. Barnet eller den tidligere familie vil dermed ikke ha noen rettslig forpliktelse eller krav rettet til eller mot hverandre. Dette viser seg blant annet ved at man ved ekteskapsinngåelse ikke har plikt til å opplyse om et fraadoptert barn jf. el.¹⁹ § 7.

¹⁶ ösvak adopsjonö ó rettsvirkningene mellom adoptivbarnet og adoptivforeldre samt deres slekt er begrenset. Eksempelvis kan dette være at barnet fortsatt har rettslig tilknytning i sin opprinnelige familie og ikke har full arverettslig tilknytning til sine adoptivforeldre.

¹⁷ For eksempel strl. § 207 om utuktig omgang med slektning i nedstigende linje.

¹⁸ Lov av 28.juni 1974 nr. 59 (odl).

¹⁹ Lov 4.juli 1991 nr. 47 (el).

3.2 Adopsjonsloven § 15 ó ny adopsjon.

3.2.1 Innledning.

Bestemmelsen i § 15 regulerer forholdet ved ny adopsjon. Rettsvirkningene i paragrafen er på sett og vis det samme som § 13. Paragraf 15 bør dermed også leses med bakgrunn i § 13. Innholdet i § 15 knytter seg imidlertid til hvor et barn som allerede er adoptert blir adoptert på nytt. Dreier det seg imidlertid om stebarnsadopsjon reguleres dette av § 13 annet ledd.

Bestemmelsen henger sammen med at det ikke lenger er mulig å oppheve en adopsjon.²⁰ Det finnes flere tilfeller hvor det vil være aktuelt med ny adopsjon. Dette kan blant annet være hvor første foreldre har vist seg uskikket jf. bvl. § 4-20 eller en eller begge av adoptivforeldrene dør. Andre tilfeller er tilbakeadopsjon. I tilbakeadopsjonstilfellene har et stebarnsadoptert barn opprettet en slik kontakt med tidligere biologiskfar eller tidligere adoptivfar, som gjør det aktuelt å bli adoptert tilbake til han. Bakgrunnen for dette er som oftest at barnets mor og stefar/adoptivfar har gått fra hverandre.

Det har vært påpekt i teori²¹ at § 15 er noe uklar i forhold til hvilke rettsvirkninger som knytter seg til stebarnsadopsjon av tidligere adopterte barn. Dette viser seg blant annet ved at rettsvirkningene av en slik adopsjon ikke fremkommer av § 15 men derimot av § 13, til tross for at det foreligger en ny adopsjon. Ser man da hen til § 13 jf. § 5 ser man at de rettslige tilknytningene til den tidligere adoptivfaren faller bort. Ved vanlig adopsjon av tidligere adopterte barn reguleres dette imidlertid av § 15. Videre reiser også bestemmelsen tolkningstvil i forhold til rettsvirkningene knyttet til ny adopsjon av egenfødt barn samt tilbakeadopsjon til tidligere adoptivfar. Disse problemstillingene vil jeg komme tilbake til senere i avhandlingen.

3.2.2 Krav til samtykke ved stebarnsadopsjon. ó særlig ved mors død.

3.2.2.1 Innledning.

Det følger av § 5a at den ene ektefellen kan med samtykke fra den andre ektefellen adopteres dennes stebarn. I denne bestemmelsen ligger det, utover de vanlige øvrige vilkår i adopsjonsloven, krav til at det må foreligge ósamtykkeö fra barnets forelder for at dens ektefelle skal få lov til å adoptere. Spørsmålet blir da, hva ligger i ósamtykkeö.

3.2.2.1 Kravet til samtykke.

Tar en utgangspunkt i en naturlig forståelse av ordlyden ósamtykkeö, kan det tyde på at det kun kreves at mor har gitt uttrykk for at hun ønsker at hennes partner skal adoptere hennes barn. Ser man imidlertid kravet i sammenheng med de virkninger stebarnsadopsjon innebærer, taler dette for at det skal mer til før et samtykke er gitt.

²⁰ Jf Ot.prp.nr.40 (1984-1985) 3.5 s 8 flg.

²¹ Hognestad/Steenberg s. 250 flg.

Praksis og retningslinjer er videre med på å bygge opp om at det kreves et ubetinget samtykke fra mors side for at det skal kunne foretas en stebarnsadoptsjon.²²

Dette skaper imidlertid en del problemstillinger. Blant annet påpeker Hognestad/Steenberg (2000) på side 174 at en stebarnsadoptsjon ikke kan gjennomføres etter mors død. Videre at et skriftlig samtykke fra mor ikke vil være tilstrekkelig samtykke etter hennes død, i det det da ikke vil være et ubetinget og klart samtykke på det aktuelle tidspunktet for en eventuell adopsjonsbevilling. Stefars eneste mulighet til å etablere en rettslig tilknytning til barnet vil dermed bli gjennom enslig adopsjon. Dette kan gi et lite rimelig resultat da en enslig adopsjon fra stefars side vil oppheve den rettslige tilknytningen barnet har til sin mor og hennes slekt jf. § 13.

I mange tilfeller har ikke barnet hatt noen kontakt med sin far og hans slekt og kjenner kun sin stefar som sin far. Det vil da ofte foreligge gode grunner for å foreta en stebarnsadoptsjon for å skape en rettslig tilknytning mellom stefar og barnet slik at det allerede etablerte forholdet kan bestå. Dette gjør seg i særlig grad gjeldene i de tilfeller hvor mor dør før det har blitt foretatt en stebarnsadoptsjon. Ved mors død har barnet i enda større grad behov for å bevare de trygge rammene det kjenner som i mange tilfeller representeres gjennom stefar og hans familie, samt mors familie og slekt. Har det ikke blitt foretatt en stebarnsadoptsjon før mors død, vil det dermed etter dagens krav til samtykke ikke være mulig å opprettholde barnets tilknytning til stefar og rettslige tilknytning mors familie og slekt. Man står dermed overfor en enten eller situasjon, hvor man i praksis blir tvunget til å enten bevare barnets rettslige tilknytning til mors slekt, eller opprette en rettslig tilknytning til stefar og hans familie. Hognestad/Steenberg (2000) side 174 påpeker at kravet til samtykke fra mor ökan gi et lite rimelig resultat, særlig der hensynet til barnet klart hadde talt for adopsjon og mor før sin død hadde gitt uttrykk for et sterkt ønske om adopsjonö.

Stiller man krav til at samtykket i alle tilfeller skal avgis i henhold til de krav § 7 stiller, kan situasjonen bli unödvendig uheldig i noen tilfeller, noe som neppe kan være tendert fra lovgivers side. Hensynet som lå bak at man ga adgang for homofile til å få stebarnsadoptere sin partners barn var å ivareta barnets rettslige tilknytning til den andre partner ved en eventuell död.²³ Dette taler for at det også gis adgang for stefar å stebarnsadoptere også etter mors död, slik at man også i stebarnstilfellene kan ivareta barnets tilknytning til mors ektefelle etter hennes död. Foreligger det gode retningslinjer for hvordan et slikt samtykke forut for mors död skal gis slik at man sikrer at vedkommende helt klart har forstått virkningen av samtykke, taler dette for at kravet til et ubetinget ösamtykkeö bør kunne lempes i den grad dette kan være ötil gagn for barnetö jf. § 2. Dette gjelder også i de tilfeller hvor det ikke forelå et skriftlig samtykke fra mor forut for hennes död, kun en sterk presumsjon at mor før sin död önsket at barnet skulle stebarnsadopteres.

²² Se avsnitt 4.4.2, öSamtykkeö.

²³ Jf. Ot.prp. nr. 71 (2000-2001), avsnitt 5.3.

3.3 Tilbakeadopsjon.

3.3.1 Innledning.

Adgangen til stebarnsadopsjon i henhold til § 5a gjør at barnets rettslige tilknytning til sin tidligere far oppheves, og barnets stefar blir nå den rettmessig forelder jf. § 13 annet ledd. Imidlertid er ikke dette en garanti for at det familieforholdet som etableres gjennom § 5a alltid vil forbli slik. Familieforhold endres stadig, og med slike endringer skapes nye behov og nye problemstillinger. Paragraf 3 annet ledd annet alternativ gir adgang til å adoptere øegenfødte barn. Paragraf 15 på sin side regulerer rettsvirkningene av en ny adopsjon av et barn. Bestemmelsene vil således være aktuelt i forhold til tilbakeadopsjon etter tidligere foretatt stebarnsadopsjon.

Tilbakeadopsjonstilfellene oppstår blant annet når barnet tidligere har vært adoptert av stefar, men hvor det senere oppstår grunnlag for at tidligere far får adoptere barnet tilbake igjen. Bakgrunnen for en slik adopsjon kan være at mor og adoptivfar/tidligere stefar skilles og at barnet etter noen år mister kontakt med adoptivfar/tidligere stefar eller at adoptivfar/tidligere stefar dør. Eventuelt kan det også tenkes tilbakeadopsjon hvor det vil ha betydning for barnets rettsstilling jf. § 3 annet ledd å ha en tilknytning til sin opprinnelige far.

3.3.2 Dagens rettsstilling i tilknytning til § 15 og tilbakeadopsjon.

I henhold til § 15 oppheves barnets rettslige tilknytning til dets opprinnelige foreldre ved en ny adopsjon. Dette er en følge av lovens grunnprinsipp at det ikke lenger er adgang til å oppheve adopsjon, men likevel adgang til ny adopsjon. Således vil barnets rettmessige foreldre etter en adopsjon etter § 15, kun være de siste foreldrene. Hvor en adopsjon foretas av et nytt par foreligger det dermed ingen konkret problemstilling etter som gammel adopsjonsforhold oppheves med alle dets rettsvirkninger, mens et nytt adopsjonsforhold oppstår til barnets nye forelder jf. §§ 13 og 15.

3.3.3 Rettsvirkningen ved tilbakeadopsjon i forhold til mor.

Ettersom en tilbakeadopsjon av et tidligere stebarnsadoptert barn vil tilsi at det foreligger en ny adopsjon er det klart at tilbakeadopsjonstilfellene faller inn under § 15 jf. paragrafens ordlyd. Imidlertid er ikke retts situasjonen i forhold til rettsvirkningene på sin side like klare i slike tilfeller.²⁴

Vurderingen knytter seg således til rettsvirkningene ved tilbakeadopsjon av tidligere stebarnsadopterte.

Problemstillinger i tilknytning til disse situasjonene vil for det første være at adopsjonsforholdet ofte skjer når barnet er relativt gammelt. Det vil dermed sjeldent være grunnlag for at biologisk fars eventuelle nye partner ønsker eller har et slikt forhold til barnet at det vil være naturlig at de sammen adopterer barnet. Adopsjonsforholdet vil dermed som oftest bare være knyttet til biologisk far, og man

²⁴ Hognestad/Steenberg 2000 s. 250 flg.

står i praksis overfor en så kalt enslig adopsjon. At far ikke adopterer sammen med sin nye kone vil imidlertid i seg selv som et klart utgangspunkt være grunn til å avslå søknad om adopsjon. Tar man på sin side utgangspunktet i at far er enslig, reiser det seg en ny problemstilling. Adopterer en enslig person et barn, følger det av § 15 jf. § 13 første ledd andre setning, at barnets rettslige tilknytning til tidligere foreldre og deres familie oppheves. Spørsmålet blir da, hva skjer med barnets mor i slike tilfeller?

Lovens ordlyd gir ikke noe klart svar. Paragraf 15 henviser i henhold til ordlyden til at det kun er rettsvirkningene av den forrige adopsjonen som opphører.

Det kan dermed tyde på at barnets biologiske mor ikke endrer rettsstilling til barnet. Denne forståelsen av ordlyden støttes også opp av Barne- og familiedepartementet som i saksnr. 92/05014 uttaler:

öDepartementet legger til grunn at adopsjonsloven § 15 regulerer hvilke rettsvirkninger som inntreer i forhold til de første adoptivforeldrene dersom denne første adopsjonen opphører. Departementet antar at bestemmelsen ikke regulerer forholdet til biologiske foreldre ved opphør av stebarnsadopsjonö.

I sitt brev fra departementets lovutvalg skriver de på svar fra Barne- og familiedepartementets brev av 4. desember 2000 at:

öOrdlyden taler såleis i retning av at berre rettstilhøvet til tidlegare adoptivfar og slekta til adoptivfaren fell bort, og ikkje rettstilhøvet til opprinneleg mor og hennes slekt. Denne tolkinga vil også samsvare med det viktige prinsippet i norsk rett om at barnet så langt det er mogeleg skal ha tilknytning til begge biologiske foreldreí Omsynet til eit godt resultat står denne tolkinga av adopsjonslova § 15, jf. også den ålmenne fråsegna i Ot. prp. nr. 40 (1984-85) s. 21-22, sitert i Barne- og familiedepartementet sitt brev. Det vil verke klart urimeleg både for den adopterte og mora dersom rettstilhøvet til mora skulle falle bort som følgje av at den opprinnelege faren adopterer tilbake barnet sitt. Lovavdelinga meiner difor løysninga må bli at rettstilhøvet til den opprinnelege mora og hennar slekt ikkje vert brote i eit tilfelle som dette.ö²⁵

Gode grunner taler således for at ordlyden i § 15 dermed bør tolkes strengt slik at man forhindrer et urimelig resultat som verken mor, far eller barnet er tjent med.

Hva skjer imidlertid hvor barnets mor og vedkommende som ønsker å tilbakeadoptere barnet ikke var barnets biologiske foreldre, men barnets adoptivforeldre og hvor det senere har blitt foretatt en stebarnsadopsjon?

I henhold til ordlyden i § 15 öpphører rettsvirkningen av den første adopsjonen i forholdet til de første adoptivforeldreneö ved en ny adopsjon. Dette kan tyde på at dette forholdet blir opphevet, slik at både stefar og mors rettslige tilknytning til barnet oppheves. Barnets opprinnelige far blir da den eneste rettmessige forelder. Hognestad/Steenberg (2000) påpeker på side 250 følgende at situasjonen i norsk rett er uklar, og påpeker at hensynet til rimelighet, samt sterke reelle hensyn til sier at det ved öen ötilbake-adopsjonö til en av de opprinnelige foreldrene ikke [bør ha] den

²⁵ Publisert i JDLOV-2000-17378

virkning at rettsforholdet til den av den andre av de opprinnelige foreldre opphører. Selv om de her ved opprinnelige foreldre sikter til de biologiske foreldre, taler rimelighetshensyn for at det også gis tilsvarende virkning hvor tidligere foreldre begge er adoptanter og det foretas en tilbakeadopsjon.

På side 253 kommer Hognestad/Steenberg (2000) med forslag til ny lovendring og påpeker at § 15 bør få to nye ledd hvor det påpekes at barnets rettslige tilknytning til den annen av foreldrene ikke oppheves ved ny adopsjon av egenfødt barn. Etter min mening bør dette gjelde likeledes i tilbakeadopsjonstilfellene, hvor tidligere far var adoptant sammen med mor.

Vedrørende spørsmålet om krav til at forelder ved tilbakeadopsjon er enslig, antyder både lovutvalget i sitt brev²⁶ samt Hognestad/Steenberg side 253, at § 5 bør endres slik at det åpnes for adgang for opprinnelig forelder å tilbakeadoptere uten at det stilles krav til at vedkommende er enslig. En slik endring forutsetter imidlertid at også el. § 7 endres, slik at man ved inngåelse av ekteskap må opplyse om eventuelt tidligere bortadopterte barn.

Hensynet til forutberegentlighet og klarhet i lovtekst tilsier også at rettsvirkningen av stebarnsadoptasjon av tidligere adoptert barn bør reguleres i § 15 på lik linje med annen ny adopsjon.

3.3.4 Rettsvirkningen ved tilbakeadopsjon ved mors død i forhold til stefar.

Problemstilling i forhold til de rettsvirkninger dagens lov regulerer, finner man også i de tilfeller hvor mor dør, barnet er stebarnsadoptert, men hvor barnet så etablerer en ny kontakt med tidligere far blant annet på grunn av mors død. I slike tilfeller kan det tenkes situasjoner hvor det foreligger et behov for barnet å skape en tilknytning til den eneste av biologiske foreldre som er igjen. Samtidig vil det kunne være et behov for å ivareta den etablerte relasjonen som foreligger med stefar og hans familie som hele tiden har representert trygghet og stabilitet i barnets liv. Den situasjonen er i store trekk lik situasjon nevnt ovenfor. Rettsvirkningene vil i henhold til § 15 være de samme, slik at dagens ordlyd skaper en viss usikkerhet angående om den rettslige tilknytning til avdøde mors slekt og stefar oppheves ved en tilbakeadopsjon.

Det som skiller denne situasjonen fra den forrige, er at det her kan foreligge et behov for å bevare den rettslige tilknytning til både avdøde mor og hennes slekt, samt adoptivfar/tidligere stefar og hans slekt til tross for at det foretas en tilbakeadopsjon til tidligere far. I realiteten betyr dette at barnet dermed får tre ulike rettslige relasjoner. Tar man utgangspunkt i forståelsen av § 15 i henhold til avsnitt 3.3.3, slik at ordlyden skal tolkes strengt, kan det tyde på at det foreligger en adgang til å opprette og bevare en rettslig tilknytning til tre ulike foreldre. I vårt tilfelle til tidligere far, stefar og avdøde mors familie. En slik situasjon kan tenkes i visse tilfeller, være til det beste for barnet. Imidlertid skaper dette også en relativ kompleks situasjon, særlig i forhold til samvær. Det kan dermed skape mer uro enn stabilitet å gi adgang til at det skal kunne tilbakeadopteres uten å oppheve de tidligere adopsjonsforhold i slike tilfeller.

²⁶ Publisert i JDLOV-2000-17378

Hensynet til trygghet og stabilitet i barnets liv taler for at hvor kontakt med tidligere far kan ivaretas gjennom andre mindre inngripende tiltak bør det ikke gis bevilling.

Det er viktig at det føres en restriktiv praksis både med tanke på fare for å utule regelverket, men ikke minst med tanke på at en slik situasjon i alle tilfeller må være til barnets beste. At det foreligger et ønske i mange tilfeller å sikre barnet juridisk tilknytning til tidligere far betyr ikke i alle tilfeller at dette gjøres best ved adopsjon. Dette behovet kan i mange tilfeller dekket gjennom avtale eller rettskjennelse om samvær jf. bl. § 45 og andre disposisjoner som tilgodeser tidligere barn gjennom eksempelvis testament. Gode grunner taler dermed for at hvor det vil være til barnets beste å bevare den rettslige kontakten til stefar og avdøde mors slekt, ikke gis adgang til å tilbakeadoptere.

4 Rettsvilkårene for adopsjon.

4.1 Legislative hensyn.

4.1.1 Innledning.

Ettersom adopsjon i så stor grad endrer et barns rettslige status, bør det foreligge klare og oversiktelige vilkår for adopsjon slik at man får en avgjørelse som i størst mulig grad er med og verner om den svake part, barnet. Behovet for klare vilkår gjelder i enda større grad etter at man tok bort adgangen til å oppheve adopsjon ved den nye loven av 1986. Det ble dermed større grunn til å føre en mer restriktiv adgang til å adoptere.

Imidlertid viser det seg også at det i stor grad er behov for at det tas skjønnsmessige og konkrete helhetsvurderinger slik at man får tatt en avgjørelse hvor det som er best for barnet blir tillagt vekt. I adopsjonsretten er det forsøkt å gi klare hensyn og vilkår, som likevel åpner for at det kan foretas en viss skjønnsmessig vurdering ut fra hva som vil være til barnets beste. For å komme fram til hva barnet vil være best tjent med, ligger det noen hensyn til grunn for avgjørelsen. Det avgjørende og tyngst veiende er hensynet til barnets beste. Det vil i visse tilfeller også kunne legges vekt på det biologiske prinsipp.

4.1.2 Skjønnsutøvelsen i saksbehandlingen.

Det følger av de ulike bestemmelsene i adopsjonsloven, at det ökanö gis adopsjonsbevilling. I dette ligger det at man verken har et rettslig krav på å bli adoptert eller adoptere. Imidlertid står ikke forvaltningsorganet fritt i sin vurdering, i det de er bundet av lovens materielle vilkår. Er imidlertid de rettslige vilkår oppfylt, vil det være opp til forvaltningens eget skjønn å vurdere om det likevel skal gis bevilling til å adoptere. Forvaltningen står ikke helt fritt i sin skjønnsutøvelse i det de også er bundet av de ulovfestede forvaltningsrettslige prinsipper om saklighet og likebehandling. Forvaltningens vurdering vil imidlertid kunne være meget forskjellig fra sak til sak, i det det skal foretas en konkret helhetsvurdering hvor alle relevante momenter skal tas i betraktning. Et viktig moment i denne vurderingen er det overordnede hensynet ötil gagn for barnetö jf. § 2.²⁷

²⁷ Se avsnitt 4.1.3, öBarnets besteö.

4.1.3 Barnets beste.

Ötil gagn for barnetö inneholder lovens viktigste hensyn. Det ble i dagens lov plassert i § 2 i dagens lov for å understreke viktigheten bak hensynet.²⁸ Det overordnede hensynet gjelder for alle typer adopsjon.

I ötil gagn for barnetö ligger det at man alltid skal ha avgjørende vekt på hva som vil være til det beste for barnet.

I tilfeller hvor det ikke foreligger noen løsninger som peker seg ut som den beste for barnet, har det likevel i praksis vist seg at andre hensyn kan tillegges vekt.²⁹ Det sees i sammenheng med det barnerettslige hensynet ötil barnets besteö, i det uttrykket er i stor grad er ansett å ha samme innhold. Det vil dermed være naturlig å sammenligne ötil gagn for barnetö med blant annet bl. § 35 og bvl. § 4-1. I henhold til bvl. § 4-1 skal det i de særlige tiltak ölegges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnetö. I dette ligger det at det skal være en stabil og god voksenkontakt og stabilitet i omsorgen. Slik at foreldrene har både forutsetninger og muligheter for å gi barnet dette.³⁰

Utover dette kan man ved tvilstilfeller legge vekt på andre hensyn, blant annet hensyn til foreldre. Det som likevel skiller adopsjonsloven fra annen lovgivning, er at det i adopsjonsretten skal legges utelukkende vekt på hva som er til det beste for barnet og dets interesser. Dette begrunnes i adopsjonens irreversible karakter. Man har i adopsjonsretten ikke tilsvarende adgang til å endre avgjørelsen dersom hensynet til barnet skulle på et senere tidspunkt tilsi dette, slik som man blant annet har i barnevernloven.

Ved vurderingen om adopsjonen er ötil gang for barnetö, skal det vurderes om adopsjonen vil være til det beste for barnet i et langt perspektiv. Dette vil særlig være viktig hvor barnet blir adoptert i lav alder. Prognosene skal knytte seg til minst et livsperspektiv i det adopsjonen som utgangspunkt er et varig vedtak, med et minimum på 18 år. I henhold til blant annet Rt. 1987 s. 52 og Rt. 1991 s. 557 foreligger det videre et krav til at adopsjonen anses som öoverveiende sannsynligö til barnets beste. Dette gjelder både i henhold til det biologiske prinsipp, at det anses som meget inngripende for en forelder å få sitt barn adoptert bort, men også at adopsjon er et sterkt virkemiddel overfor barnet.

Ved stebarnsadopsjon, må det i vurderingen om det vil være til barnets beste vurderes om barnet vil være tjent med at de biologiske båndene oppheves og den rettslige tilknytningen til de biologiske foreldrene faller bort. Eventuelt om en adopsjon bør gjøres på et senere tidspunkt. Departementet påpeker i Q ó 1045³¹ at det i de fleste tilfeller ikke er nødvendig å foreta en stebarnsadopsjon for öå sikre et godt og harmonisk hjemö i det den faktiske omsorgen allerede foreligger. Foreligger det rent juridiske aspekter rundt adopsjonen kan disse lett bøtes ved opprettelse av testament

²⁸ Jf. Ot.prp. nr 40 (1984-1985) side 24.

²⁹ Backer (1982) s. 215 flg. og bl. § 37 første og annet ledd.

³⁰ Lindboe (1998) s. 46 flg. og Ofstad og Skar (1999) s. 44 flg.

³¹ Q- 1045 avsnitt 7.1.2.2.

eller en viljeserklæring der foreldrene ögir uttrykk for hvem de önsker skal ha foreldreansvaret når de dörö. På denne måten kan det i visse tilfeller være en fordel å vente med adopsjonen til barnet har fylt 12 år, slik at det selv kan samtykke eller eventuelt nekte en adopsjon jf. § 6 annet ledd. Dette understrekes også ved at det ikke foreligger en rett til å verken adoptere eller bli adoptert, kun en adgang hvor lovens vilkår er oppfylt.

4.1.4 Krav til adoptanten(e).

For å sikre at adopsjonen er til det beste for barnet, oppstilles det flere krav til adoptanten(e). Disse kravene vil naturligvis fortone seg litt annerledes ved vanlig adopsjon enn det de gjør ved stebarnsadopsjon. Ved vanlig adopsjon påpeker Hognestad/Steenberg (2000) på s. 144 flg. at adoptivfamilien i mest mulig grad bør være lik en biologisk familie, adoptivbarnet bør være det yngste i familien og helst 2 år yngre enn øvrige søsken. Adopsjon av flere barn samtidig tillates i praksis bare hvor disse er biologiske søsken.

Adoptivsøkerne må videre dokumentere at de har en sikker økonomi som er stabil, trygg og god etter norske forhold og at boligen tilfredstiller norske standarder. Det stilles i tillegg krav til at adoptantene har normal helse, både psykisk og fysisk. Utover dette vurderes også adopsjonsmotivet til adoptantene.

Ved stebarnsadopsjon vil adopsjonen på sin side normalt vil være en formalisering av en allerede etablert familiesituasjon. I henhold til Q- 1045³² vil vurderingen i slike tilfeller dermed knytte seg i større grad til om barnet vil være tjent med, og om det foreligger et sterkt behov for at den rettslige tilknytning til tidligere far og hans slekt oppheves for å etablere en ny rettslig tilknytning til stefar i samsvar § 13 tredje ledd. Det vil i vurderingen måtte legges vekt på stabiliteten i ekteskapet mellom mor og stefar.

Videre må det legges vekt på om barnet har kontakt med sin far og eventuelt hvilken kontakt de har. I forhold til hvilken kontakt de har hatt skal bakgrunnen for lite eller eventuelt manglende kontakt redegjøres. Foreligger det uenighet og motsetningsforhold mellom foreldrene, skal det vises varsomhet med å innvilge søknaden. Ved adopsjon av relativt gamle barn eller voksne, skal det likeledes vurderes om adopsjonen representerer en form for omgåelse av loven, da særlig i tilknytning til odels- og åsetesretten og arverekker.

Det følger av § 5 at farskap skal så langt dette er mulig fastsettes før en eventuell adopsjon kan foretas. En bevilling kan ikke gis før en slik eventuell sak er endelig avsluttet, slik at man kan innhente begges foreldres synspunkt på saken i henhold til § 7.

4.1.5 Det biologiske prinsipp.

Det biologiske prinsipp bygger på en normativ oppfatning om at det vil være en egenverdi for barnet å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Prinsippet er ikke

³² Q- 1045 avsnitt 7.1.2.2.

direkte uttalt i adopsjonsloven, men ligger som et grunnleggende hensyn bak bestemmelsen. EMK art. 8³³ hjemler likeså en rett til familieliv og privatliv, slik at det offentlige ikke kan gjøre inngrep uten ved hjemmel i lov jf. også legalitetsprinsippet.

Det er et poeng i barneretten at man skal forsøke å hjelpe barnet ved å ikke gjøre større inngrep enn det behovet tilsier. Overfører man dette til adopsjonsretten, vil det bety at dersom det vil være til barnets beste å ha rettslig tilknytning til sine nåværende foreldre, skal det ikke foretas en adopsjon. Prinsippet gjør seg gjeldene på alle barnerettslige områder, det være seg barneretten, barnevernretten eller adopsjonsretten.

4.2. Adopsjonsloven § 2 ó grunnleggende vilkår.

4.2.1 Innledning.

For å forstå den rettslige situasjonen rundt stebarnsadoptsjon vil det være naturlig å ta utgangspunkt i grunnvilkårene for adopsjon som oppstilles i § 2 før de spesielle vilkårene oppstilles.

Paragraf 2 regulerer de grunnleggende vilkår for alle former for adopsjon. Det overordnede hensynet knytter seg til om adopsjonen må antas å bli ötil gang for barnetö. Utover dette foreligger det et ytterligere vilkår: søkeren må enten ønske å oppfostre eller ha oppfostret det, eller så må det foreligge öannen særlig grunnö.

4.2.2 öTil gagn for barnetö.

Se avsnitt 4.1.3 öBarnets besteö og 4.1.4 öKrav til adoptanten(e)ö.

4.2.3 Oppfostre barnet, har oppfostret.

Paragraf 2 stiller videre alternative krav til adoptanten, hvor et av disse må være oppfylt. Adoptanten må ha et ønske om å oppfostre barnet, ha öppfostret detö eller det foreligger öannen særlig grunnö. Bak dette ligger det en grunnleggende forestilling om at adopsjonen skal være en familiedannelse. Enten ved at det skapes en ny familie, eller at det allerede eksisterende familieforhold formaliseres. I ordlyden öppfostreö ligger det at barnet har bodd eller skal bo sammen med adoptanten, og videre slik at adoptanten skal ha eller har hatt ansvaret for barnet både økonomisk, men også for barnets personlige forhold. Ser man bestemmelsen i sammenheng med § 8 ligger det her en klar forutsetning om at også voksne kan adopteres. Det har likevel i norsk rett vært en særlig restriktiv praksis i å tillate nære slektninger i å adoptere, da dette i stor grad vil kunne forrykke de arve- og familiemessige forholdene slik at det i liten grad kan sies å være til gang for barnet. Unntak har likevel vært gjort hvor barnets biologiske foreldre er døde eller at barnet av andre grunner ikke har noe kontakt med disse.

³³ Lov av 21.mai 1999 nr. 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

4.2.4 Annen særlig grunnö.

Hvor det ikke foreligger et oppfostringsforhold eller et ønske om å starte et, må det foreligge annen særlig grunnö. Ot.prp. nr. 40 (1984-85) gir liten veiledning til hva som ligger i vilkåret, men påpeker at aktuelle tilfeller kan være stebarnsadoptsjon, således at oppfostringen har blitt foretatt hos ektefellen til adoptanten. Imidlertid vil ikke dette alene være tilstrekkelig grunn til å innvilge en adopsjon jf. ökan eventuelt i proposisjonen side 24. Andre tilfeller kan være hvor det har vært et langvarig og etablert faktisk familieforhold og at man ved et senere tidspunkt ønsker å formalisere dette forholdet. Vilkåret påberopes oftest i adopsjon av voksne, eller som et alternativt grunnlag for adopsjon av stebarn, fosterbarn eller andre tilfeller hvor det ikke har vært særlig oppfostringsgrunnlag. Annen særlig grunnö har i praksis vært tolket strengt. Grunnen til dette har vært å forhindre at det blir foretatt adopsjoner som kun har grunnlag i omgåelse av lovgivningen, for eksempel arve- og odelsrekkefølge, gi adgang til slektsnavn eller lignende.³⁴

4.3 Adopsjonsloven § 5a - stebarnsadoptsjon.

4.3.1 Innledning.

Allerede i adopsjonsloven av 1917 fremkom det at var behov for steforeldre å adoptere barn fra tidligere ekteskap, barn som var tidligere adoptert og barn som var født utenfor ekteskapet. Bestemmelsen svarer til den gamle § 5 første ledd og er hovedbestemmelsen for stebarnsadoptsjon. Når den ene ektefellen adopterer den andre ektefellens barn kalles dette stebarnsadoptsjon. I norsk rett foreligger det krav til at vedkommende som ønsker å adoptere sin partners barn, må være gift med barnets forelder.

Det finnes flere grunner for at det blir foretatt en stebarnsadoptsjon. De vanligste tilfellene er hvor den ene forelderen er død, foreldrene er skilt, barnet er født utenfor ekteskap eventuelt at det ikke har vært fastsatt noen form for farskap i det hele tatt. Det vesentlige ved slik adopsjon er at det normalt foreligger grunnlag for at man ønsker å formalisere en allerede eksisterende tilknytning mellom stefar og barnet.

4.3.2 Vilkår ved stebarnsadoptsjon.

Her som ellers i adopsjonsretten, må de grunnleggende vilkårene i § 2 være oppfylt. Vil adopsjon eksempelvis ikke være ötil gang for barnetö, vil det således ikke innvilges adgang til å stebarnsadoptere. Utover de øvrige vilkårene i § 2, stilles det krav til at stefar er gift med mor jf. at det kreves samtykke fra öektefelleö jf. § 5a. Unntak fra dette kravet gjelder hvor adoptant lever i et registrert partnerskap med mor jf. § 5a annet ledd. Kravet til ekteskapets lengde er som utgangspunkt at mor og stefar har vært gift i 2 år jf. departementets retningslinjer³⁵. I retningslinjene uttales det at Ved stebarnsadoptsjon, må myndighetene, så langt det er mulig, ha visshet for at forholdet mellom søker og ektefell eller partner har vist sin stabilitet. Et dokumentert samboerforhold forut for ekteskaps- eller partnerskapsinngåelsen kan i denne

³⁴ Jf. Ot.prp.nr.66 (1916) s. 5 samt den ulovfestede öomgåelsesnormenö.

³⁵ Q- 1045 avsnitt 7.1.2.2.

sammenheng tillegges vektö.³⁶ Det kan dermed tenkes situasjoner hvor det ikke er tilstrekkelig med to års varighet.

Mor må i tillegg samtykke til adopsjonen. Hvor far har forelderansvar må det også innhentes samtykke fra han jf. § 7 første ledd.³⁷ En stebarnsadopsjon kan gjennomføres mot fars vilje dersom han ikke har forelderansvar, han har likevel krav på å få uttale seg jf. § 7 tredje ledd. Stebarnadopsjon kan gjennomføres så lenge foreldrene er separert, men ikke etter at de har skilt seg. Likeledes kan ikke en stebarnsadopsjon foretas etter at barnets mor eller far er død. En slik adopsjon vil i henhold til dagens rettstilstand i så tilfelle være likestilt med enslig adopsjon.³⁸

Praksis har vært restriktiv ved innvilgning av stebarnsadopsjoner. Noe av bakgrunnen til dette er begrunnet i det biologiske prinsipp.³⁹ Man ønsker således ikke å oppheve den rettslige tilknytning mellom barnet og opprinnelige far hvor dette ikke er strengt tatt nødvendig. Det skal derfor tungtveiende grunner for at denne kontakten mellom barn og foreldre skal avskjæres ved adopsjon. Stebarnsadopsjon har i praksis ofte blitt sammenlignet med fosterbarnsadopsjonen, og det har vært fremstilt et krav om at det må påvises at en adopsjon vil være overveiende sannsynlig ötil gagn for barnetö⁴⁰. Således at barnet vil være bedre tjent med en adopsjon. Videre har praksis i stor grad tendert til å avslå søknad om stebarnsadopsjon hvor far motsetter seg dette.⁴¹ Et vesentlig moment for den restriktive praksis er at en adopsjon innebærer at all rettslig tilknytning mellom barn og forelder oppheves. Både den arverettslige, men kanskje liksom viktig, fars rett til samvær og barns rett til samvær.

Tilfeller hvor barnet vil være tjent med adopsjon, knytter seg som oftest til tilfeller hvor det har forekommet misbruk, vold og lignende, eller hvor forelder er tungt kriminelt belastet. Andre tilfeller vil kan være hvor barnet ikke har hatt noe kontakt med forelderen og anser sin stefar som rette far. Gode grunner for at barnet skal adopteres vil være hvor stefar lever i et stabilt og godt ekteskap med moren, og hvor dette representerer en stabil og harmonisk tilværelse for barnet i samsvar med de kravene og retningslinjene som knyttes opp mot § 2. Videre vil adopsjon representere en rettslig tilhørighet med stefar og halvsøsken. Et ønske om stebarnsadopsjon vil i visse tilfeller være basert på inntressekonflikt mellom foreldre. Det blir dermed enda viktigere å finne ut hva som er bakgrunnen for ønsket om adopsjon, slik at barnet ikke blir en kasteball mellom foreldrene i deres konflikt.

Barnet kan på sin side nekte, eventuelt samtykke til adopsjon fra det har fylt 12 år jf. § 6 annet ledd. I henhold til den generelle bestemmelsen i bl. § 31 skal barnet imidlertid også ha en uttalerett før fylte 12 år i samsvar med hvor modent man anser barnet for å være. Foreligger det en nektelse etter at barnet har fylt 12 år, skal adopsjonsmyndigheten ugrunnet avslå søknaden. Foreligger det derimot et samtykke, er det viktig at adopsjonsmyndigheten likevel selvstendig vurderer om barnet vil være

³⁶ Q-1045 avsnitt 7.1.2.1.

³⁷ Se avsnitt 4.4.2, öSamtykkeö.

³⁸ Se avsnitt 3.2.2, öKrav til samtykke ved stebarnsadopsjon ö særlig ved mors dödö.

³⁹ Se avsnitt 4.1.5, öDet biologiske prinsippö.

⁴⁰ Se avsnitt 4.1.3, öBarnets besteö.

⁴¹ Se avsnitt 4.4.2 öSamtykkeö.

tjent med en adopsjon, og likeså, påpeke og veilede barnet i forhold til de rettslige virkningene en adopsjon har.⁴²

4.3.3 Krav til ekteskap eller registret partnerskap ó alltid ötil gagn for barnetö?

4.3.3.1 Innledning.

Ved dagens adopsjonslov foreligger det som nevnt et krav til at mor og stefar er gift, eventuelt at partene lever i et registrert partnerskap jf. § 5a. Bakgrunnen for adopsjonslovens forbud for samboere å adoptere er jf. Hognestad/Steenberg (2000) s. 146 at det öskapes störst mulig sikkerhet for et barn som varig skal skifte familie, kommer til foreldre som har et stabilt forholdö. Man har således i norsk adopsjonsrett ansett at dette best kan ivaretas gjennom å stille krav til ekteskap mellom foreldrene.

Vurderingen om det skal gis adgang for samboere knytter seg til om det vil være til barnets beste å bli adoptert av stefar hvor mor og stefar kun er samboere. Grunnlaget for den skepsis som ble lagt til grunn ved dagens adopsjonslov er at bruddfrekvensen hos samboere er markant høyere enn bruddfrekvens hos gifte mennesker. Dette kan i seg selv tyde på at det er grunn til å være varsom med å innvilge adopsjon hvor adoptantene ikke er gift. Slik unngår man i störst mulig grad at barnet blir adoptert inn i en usikker familiesituasjon.

Situasjonen stiller seg noe annerledes ved stebarnsadopsjon enn ved vanlig adopsjon. I stebarnsadopsjonstilfellene har man normalt allerede en etablert familiesituasjon mens man i vanlig adopsjon skal etablere en ny familiesituasjon. Grunnene for å gi samboere adgang til å stebarnsadoptere kan dermed fortone seg meget annerledes enn ved vanlig adopsjon. Vurderingen vil herved knytte seg til om det bør gis adgang for samboere å stebarnsadoptere.

Grunnene til at man önsker å foreta en stebarnsadopsjon er på ingen måte kurante saker, tvert i mot viser det seg at det er en meget kompleks og lite homogen gruppe. Det er derfor særdeles viktig at det foretas en grundig og konkret behandling av hvert enkelt tilfelle, slik at man kan komme til en lösning som i alle tilfeller vil være det beste for barnet.

4.3.3.2 Utredninger vedrörende samboeres rett til å adoptere.

4.3.3.2.1 Innledning.

Spørsmålet om samboeres rett til å adoptere har vært utredet i ulike sammenhenger. Det ble for første gang utredet i forbindelse med at adopsjonsloven ble gitt gjennom Ot.prp. nr. 40 (1984-1985) og senere i en mer generell utredning i forhold til samboeres rettigheter i NOU 1999:25 ö Samboere og samfunnet.

4.3.3.2.2 Ot.prp. nr. 40 (1984-1985).

⁴² Jf. Europarådkonvensjonen 1996 art. 3 og fvl. § 11.

Allerede ved Ot.prp.nr.40 (1984-1985) så man på muligheten for at det skulle åpnes for samboere til å adoptere. Det ble da uttalt på side 10 at Justisdepartementets foreløpige standpunkt er at det bør åpnes adgang også for ugifte samboende mann og kvinne til å adoptere sammen, men at adgangen bør være betinget av at de har levd sammen i et ekteskapslignende forhold i minst 3 år. For at også samboere skulle få adoptere ble det blant annet påpekt at samboerskap som samlivsform var anerkjent i barneloven.

Det var imidlertid flere innvendinger mot forslaget, og fylkesmannen i Oslo og Akershus bemerket at øen slik bestemmelse mere imøtekommer de voksnes behov enn barnasø samt at en slik vurdering måtte bero på ømest mulig trygghet for barnetø.

Justisdepartementet kom til slutt frem til at øspørsmålet om ugifte samboeres rett til å adoptere er prinsipielt en del av det videre spørsmål om ugifte samboeres rettsstilling. Dette blir da tatt opp i stortingsmeldingen om familiepolitikk våren 1985, men uten at det der blir tatt egentlige standpunkter. - De argumentene som er nevnt foran, bør da etter Justisdepartementets syn føre til at det ikke blir foreslått noen regel om at ugifte samboere skal kunne adoptere sammenø.⁴³

4.3.3.2.3 NOU 1999:25 ø Samboere og samfunnet.

Signalene fra Ot.prp. nr 40 (1984-19985) ble lagt til grunn for en dypere utredning av samboeres rettsstilling vedrørende adopsjon. I NOU 1999:25- Samboere og samfunnet, ble det dermed forsøkt å blant annet utrede om det burde foreligge en rett for samboere å adoptere, dette til tross for at det på da værende tidspunkt ikke forelå en slik rett i noen av de andre skandinaviske landene.⁴⁴

Utvalget kom frem til, på grunn lag av forskning og en rekke momenter, at det burde åpnes for at også samboere kan adoptere på samme grunnlag som ektefeller. Imidlertid ble det i forslaget stilt krav til at samboerskapet må ha hatt en varighet på 5-6 år, på samme linje som adgangen for samboers rett til assistert befruktning⁴⁵. Utvalgets flertall presiserte imidlertid at det også måtte legges til grunn som en øabsolutt forutsetningø for sin anbefaling at samboerparet har de nødvendige øforutsetninger og muligheter til å gi barnet en trygg og harmonisk oppvekstø, idet ø ingen har krav på å få adoptere barnø⁴⁶. Videre viste de til retningslinjene for behandling av søknader om adopsjon herunder at økriteriene som skal legges til grunn ved godkjenning av adoptivforeldre, er utformet med sikte på at adopsjonen skal være til gagn for barnet. Adopsjonsloven hjemler ikke en rett til å adoptere; søkerne må ha både forutsetninger og muligheter for å gi barnet en trygg og harmonisk oppvekst.ø

⁴³ Ot.prp. nr 40 (1984-1985) side 10 flg.

⁴⁴ Det var imidlertid på daværende tidspunkt lagt frem forslag om å gi samboere adgang til å adoptere på Island som skulle behandles høst 99/vår 00. Dette ble i ettertid lovfestet, slik at det i dag foreligger adgang for samboere til å adoptere hvor varigheten av samboer forholdet har vart i 5 år eller lenger jf. Islands adopsjonslov § 2 første ledd.

⁴⁵ Lov av 5. Desember 2003 nr. 100 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (biotl), § 2-2.

⁴⁶ Jf. Innst. O nr. 53 (1998-1999) side 13.

Utvalgets forslag om å gi adgang for samboere å adoptere gikk imidlertid ikke gjennom. Bakgrunnen for dette var regjeringens vektlegging på NOVAs forskning som tilsa at bruddhyppigheten var markant større ved samboerskap enn ved ekteskap.⁴⁷ Man mente således at en åpning for adopsjon av stebarn for samboere ikke ville være forenelig med hensynet til barnets beste. Utvalget påpekte videre at en full likestilling mellom samboere og ektefolks rettigheter på alle områder ikke bør gjennomføres, da et ønske om ektefolks rettigheter lett kan bøtes ved at samboere gifter seg.

Som man ser av både Ot.prp. nr 40 (1984-1985) og NOU 1999:25 foreligger det ingen enighet om det bør gis adgang for samboere å adoptere, kun signaler. Vurderingen videre i fremstillingen vil dermed knytte seg til om de signaler som er gitt gjennom Ot.prp. nr. 40 og NOU 1999:25 bør følges opp.

4.3.3.3 Samboeres rett til å stebarnsadoptere.

4.3.3.3.1 Generelt.

Ved adopsjon foreligger det grunnleggende hensynet, hensynet til barnet jf. ötil gagn for barnetö i § 2.⁴⁸ I vurderingen om det da bør foreligge adgang for samboere til å adoptere, må det således tas utgangspunkt i om det vil kunne være til det beste for barnet å bli adoptert av samboere.

Som et klart utgangspunkt i norsk adopsjonsrett foreligger det ingen rettighet å adoptere. Kun adgang på visse vilkår. Således vil en adgang for samboere til å adoptere på samme vis som andre adoptanter vurderes ut fra i hvilken grad de er egnet til å være adoptanter i henhold til § 2. Dette gjelder likeledes for stebarnsforeldre.

4.3.3.3.2 Samboere som gruppe.

Det følger av alminnelige rettsgrunnsetninger at man både i offentlig- og privatrett bør fordre til samkjört og enhetlig rettsregulering, slik at det skapes størst mulig forutberegnelighet for borgerne. Dette betyr at man i norsk rett bør forsøke i størst mulig grad å skape en konsekvent regulering av hvilke rettslige virkninger man ønsker at samboere skal ha. Teori og praksis har tidligere vist motvilje mot å likestille gifte og samboeres rettsstilling. Man har påpekt at det bør foreligge et markant skille mellom disse gruppene. Begrunnelsen for dette har vært mange. Innen familie- og barnerett har det mest grunnleggende vært hensynet til barnet fundamentert i forestillingen om at ekteskap skaper en tryggere ramme rundt familien og ikke minst barnet. Videre har det blitt påpekt at gruppen samboere som sådan er en vanskelig og lite homogen gruppe.

⁴⁷ I følge Inger Texmon vedlegg 3 i NOU 1999:25, viser det seg at bruddhyppigheten er sju ganger høyere blant samboere enn blant ektepar. Brudd er også langt hyppigere ved samboere som har barn, enn blant gifte.

⁴⁸ Se avsnitt 4.1.3, öBarnets besteö.

Det blir dermed vanskelig å finne en ensartet definisjon som inkluderer de samboerforhold som bør falle inn under betegnelsen og de som bør falle uten for. Ved en for vid definisjon risikerer man at regelverket åpnes for personer som har bodd i kollektiv lignende bofellesskap uten å bære preg av å være en familie. Snevrer man imidlertid inn gruppen for meget, risikerer man å utelukke personer som har levd som kjæresten i mange år, men på grunn av arbeid og lignende har vært tvunget til å bo på atskilte adresser uten at det gjør dem mindre egnet til å falle inn under en samboerkategori i forhold til barn.

Utvalget fant dermed at det ikke var grunnlag for å lage en ensartet definisjon, men at man heller søkte å definere dette ut fra hva behov og hvilke inntresser man har på hvert enkelt rettsområde.⁴⁹ På adopsjonsrettens område la utvalget dermed til grunn at det skulle stilles krav til at samboerskapet må ha hatt en varighet på 5-6 år utover de øvrige vilkår som stilles for adopsjon.

4.3.3.3 Samfunnsutviklingen.

Synet på samboerskap viser seg å ha endret seg gradvis de senere år. NOU 1999:25 Kap. 11.2 viser blant annet til at «Dagens norske samfunn er... blitt mer og mer pluralistisk og sekularisert, og den religiøse innflytelsen over etiske vurderinger er både blitt mindre unison og mer marginalisert.» Videre fremkommer det av Kap. 5⁵⁰ at det i utviklingen på det offentligrettslige området har gått i retning av å likestille samboere med ektefeller, særlig hvis samboere har felles barn. Dette gis særlig uttrykk for gjennom trygde- og skattelovgivningen, ytelse fra Statens lånekasse for utdanning og ulike regulativ for offentlig tjenestemenn.

De fleste områder hvor det har blitt innført likestilling, gjelder dette likevel hvor samboerparet har felles barn. Hvor parene ikke har felles barn, har det vært vanlig å stille krav til samboerskapets varighet for at reglene på de ulike områdene skal komme til anvendelse. Utviklingen i samboeres rettsstilling viser at det på en rekke rettsområder er behov for å likestille disse gruppene og at det har blitt gjennomført på visse rettsområder. Dette kan således peke i retning av at det bør gis adgang for samboere å adoptere.

Spørsmål om likestilling av samboere og ektefeller i tilknytning til barn viser seg imidlertid å være et vanskelig tema. En rettslig regulering av adgang for samboere til å adoptere, må være fundamentert i hva som er til det beste for barnet, ikke hva en samfunnsutvikling alene vil tilsi. Regjeringen påpekte også at det ved en ytterligere lovregulering av samboerskap bør dette begrunnes ut fra hensynet til barna og hensynet til balanse mellom samboers rettigheter og plikter.⁵¹ Utviklingen viser at flere og flere barn vokser opp i ulike familieformer. Mange vokser opp med skilte foreldre, og har både halvøsken og stesøsken. De siste 50 årene viser også statistikken at flere og flere barn blir født utenfor ekteskap og at barnet dermed enten har foreldre som er samboere, eller den ene forelderen er enslig med barnet, eventuelt hvor forelder har funnet ny partner. Dette faktum understreker vanskeligheten med å

⁴⁹ St. meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien og forpliktende samliv og forelderskap, at rettsvirkningene ved samboerskap bør reguleres på nærmere bestemte rettsområder.

⁵⁰ NOU 1995:25.

⁵¹ St.meld. nr. 29 (2002- 2003)

få til en enhetlig rettslig regulering som omfavner alle tilfellene. Imidlertid viser også dette et behov for et mer dynamisk lovverk som gir større adgang for å legge vekt på hva som er til barnets beste. Dette taler for at man bør åpne en adgang for samboere til å stebarnsadoptere hvor dette anses å være til det beste for barnet.

Dette understrekes videre ved at den personlig autonomi og foreldrenes selvbestemmelsesrett står sterkt i det norske samfunnet. Man har en rett til å ikke gifte seg eller gifte seg. Dette gjelder også ved familiedannelse. Voksnes valg om å ikke inngå ekteskap, bør ikke alene være et moment for at denne familiesituasjonen ikke vil være en heldig ramme for barnet å bli adoptert inn i. Tvert i mot vil foreldrenes valg om å ikke gifte seg kunne være et veloverveid valg i større grad enn mange som gifter seg.

Problemstillingen rundt stebarnsadopsjon for samboere, gjør seg i særlig grad gjeldene i forhold til stebarnsadopsjon hvor mor på grunn av tidligere ekteskap ikke ønsker å gifte seg igjen, men hvor det likevel vil være behov for at hennes barn får en rettslig tilknytning til stefar. Dette gjelder særlig hvor barnet har ansett sin stefar som sin forelder over en lang periode, kanskje hele livet. Hvor lovens vilkår er innfridd, kan det synes urimelig at mors valg om å ikke formalisere sitt forhold til stefar ved ekteskap, skal være et hinder for at barnet skal kunne få en rettslig tilknytning til sin stefar. Særlig gjelder dette hvor en adopsjon klart vil representere en trygghet for barnet.

Adopsjonsloven av 1986 hadde videre som sitt vesentligste formål å oppheve forskjellsbehandling mellom adopterte barn og egenfødte barn fordi man ønsket å skape tryggest mulig rammer for barnet, både rettslig og ikke minst psykisk ved at barnet i størst mulig grad føler tilhørighet til der det vokser opp. Det kan dermed virke som et paradoks at man likevel ikke ønsker å fremme en likebehandling i de tilfeller hvor et særkullsbarn har behov for en rettslig tilknytning til steforelder som barnet har ansett som sin rette forelder over lengre tid, fordi steforelder og forelder ikke er gift.

I norsk rett foreligger det en adgang for enslige å adoptere under visse gitte vilkår. I disse tilfeller legger man større vekt på den relasjon barnet har til adoptanten, eventuelt at adoptanten har særlig evner som tilsier at den alene vil bøte for det faktum at barnet kun vokser opp med en forelder. Det er riktignok slik at det har vært ført en restriktiv praksis vedrørende slik adopsjon. Det skal derfor tungtveiende grunner for å innvilge en enslig adopsjon.⁵²

Det kan stilles spørsmål om risikoen for at samboere kan bli enslige alltid bør legges til grunn for at det i alle tilfeller ikke er til barnets beste å bli adoptert av samboere. NOU 1999:25 utvalgets flertall påpekte her at de ensliges rett til å adoptere ikke bør være et tungtveiende argument for å gi adgang for samboere til å adoptere i det det meget sjeldent gis adgang for enslige å adoptere. Denne uttalelsen kan imidlertid virke noe underlig i det vurderingen vedrørende adopsjon alltid skal baseres på en konkret helhetsvurdering knyttet til om det vil være til det beste for barnet at det adopteres. Adoptantene skal i begge tilfeller gi tilstrekkelig omsorg, trygget, stabilitet og kontinuitet. Samboere som gruppe representerer på sin side både det faktum at barnet har en mor og far, og at de begge alene kan svare til de samme krav som stilles

⁵² Innst. O. nr 19 (1985-86) side 3.

ved enslig adopsjon. En risiko for brudd vil det alltid være. Dette betyr likevel ikke at det i alle tilfeller vil svekke forelderens evne til å fremstå som en trygg, stabile og gode omsorgspersoner. Legges en slik risiko til grunn i helhetsvurderingen, slik at hver av foreldrene alene vil kunne representere en trygg og stabil ramme for barnet uavhengig av den andre, finnes det neppe noen grunn til å anta at samboeres adgang til å adoptere er mindre ötil gagn for barnet ö enn de tilfeller hvor enslige gis adgang til å adoptere.

Det er viktig at regelverket tilknyttet adopsjon er utformet slik at det i størst grad verner om barnets rett til stabil og god voksen kontakt. I det vurderingen skal bero på en konkret helhetsvurderingen, kan det stilles spørsmål om dette kun kan ivaretas gjennom krav til at ekteskap mellom barnets foreldre. At dette kan være et moment i vurderingen om adopsjon er til barnets beste er det neppe noe tvil om. Legger man imidlertid til grunn et avgjørende vilkår at adoptantene må være gift, kan det på sin side tenkes tilfeller og situasjoner hvor hensynet til barnet vil måtte vike på bekostning av at det stilles krav til ekteskap eller registrerte partnerskap mellom foreldrene. Gode grunner taler for at det er viktig at barnets beste ikke vurderes ut fra statistikk, men ut fra hva som vil være det beste for det enkelte barnets i den konkrete familiesituasjonen det lever i eller skal inn i. Hensynet til barnet kan dermed etter min mening, best ivaretas ved at det gis en adgang for samboere til å adoptere hvor de övrige vilkårene i adopsjonsloven er innfridd.

4.4 Adopsjonsloven § 7 ö krav til samtykke.

4.4.1 Innledning.

Paragraf 7 stiller krav til at det foreligger samtykke fra den som har forelderansvaret før det kan innvilges adopsjon dersom barnet er under 18 år.

4.4.2 öSamtykkeö.

I henhold til rettspraksis er kravet til samtykke at det må være ubetinget.⁵³ I dette ligger det at det ikke må foreligge tvil om at foreldrene forstår rekkevidden og ønsker i sin viljeserklæring at barnet skal adopteres uavhengig av hvem det skal adopteres til. Foreligger ikke slikt ubetinget samtykke vil det normalt ikke kjennes gyldig.

Bakgrunnen for at det har vært en restriktiv praksis å godkjenne betinget samtykke baserer seg på den irreversible karakteren adopsjon har. Det er derfor viktig at foreldrene har forstått rekkevidden av hva adopsjon innebærer, både den rettslige tilknytningen samt at det skal svært mye til for å oppheve en foretatt adopsjon.

I Rt. 1939 s. 365 ble adopsjonen kjent ugyldig. Likevel under sterk dissens (4-3). Det ble her påpekt at morens samtykke ikke i tilstrekkelig grad ga uttrykk for hennes vilje, blant annet i det hun ikke forstod rekkevidden av samtykket til adopsjonen. Dommen

⁵³ Rt. 1939 side 365.

har senere blitt kritisert⁵⁴ for å ha lagt for stor vekt på morens vilje fremfor å legge vekt på hva som var ötil gagn for barnetö.

Echoff/Smith (1997) side 574 har også påpekt at det ved vurderingen om adopsjonen skal kjennes ugyldig, bør tillegges betydelig vekt på hvor lang tid det har gått og om det vil være til barnets beste.

Likeledes stilles det krav til at forelder uten forelderansvar har uttalelsesrett ved adopsjon. Dette vil særlig være pratisk i forhold til stebarnsadopsjon. Motsetter den av foreldrene som ikke har forelderansvar en adopsjon, har praksis vært restriktive med å innvilge adopsjon.⁵⁵ I slike tilfelle vil man da normalt vente til barnet er 12 år og ta i betraktning hva barnet selv måtte ønske.⁵⁶ Har part uten forelderansvar samtykket til adopsjon, vil det som i tilfeller hvor far har foreldreansvar, likevel måtte bero på en konkret helhetsvurdering om det vil være ötil gagn for barnetö å bli stebarnsadoptert.

I henhold til fvl. § 41 skal det ved mangelfull saksbehandling vurderes om feilen ökan ha virket bestemmende på vedtakets innholdö. Ved vurderingen om det har hatt innvirkning på vedtaket, er det i henhold Eckhoff/Smith (2003) side 429 større mulighet for at det foreligger saksbehandlingsfeil desto videre spillerom det er for forvaltningsorganet eget skjønn. De påpeker også at dersom ikke alle de opplysninger som skal innhentes er innhentet, er det likeledes stor grunn til å anta at det vil ha hatt innvirkning på vedtakets innhold jf. forvaltningens utredningsplikt i fvl. § 17. Er det ikke innhentet de nødvendige samtykker som adopsjonsloven krever, kan dette dermed føre til at vedtaket i ettertid vil kunne bli underkjent jf. fvl. § 41. Dette gjelder også ved manglende innhentning av uttalelse fra forelder uten forelderansvar, men i slike tilfeller vil ikke feilen bli tillagt like stor virkning som hvor forelder innehar forelderansvar.

4.4.3 Fars samtykke til stebarnsadopsjon.

4.4.3.1 Hvem har foreldreansvar.

Det følger av §§ 5a og 7 at det ved stebarnsadopsjon må foreligge samtykke fra begge foreldre, dersom begge innehar forelderansvar etter barneloven Kap. 5.⁵⁷ Forelder med forelderansvar kan således forhindre at barnet blir adoptert til barnets nye steforelder.

Spørsmålet blir da hva som skal til for at man innehar foreldreansvar.

I henhold til bl § 34 har foreldrene ved brudd, full avtalefrihet vedrørende avgjørelse om hvem som skal ha forelderansvaret for barnet. De kan enten avtale felles forelderansvar eller at den ene skal ha forelderansvaret alene. Foreligger det ikke

⁵⁴ Blant annet av Andreas Støylen i artikkel i TfR 1939 side 261 flg.

⁵⁵ Ot.prp.nr.66 (1916) s.4 og Departementets rundskriv I- 15/89 av 13.oktober 1989 side 8.

⁵⁶ Jf. bl. § 31 og adl. § 6 annet ledd.

⁵⁷ Se bl. § 34.

enighet mellom partene, kan avgjørelsen imidlertid bero på rettsavgjørelse jf. bl. 56 første ledd. Inntil rettsavgjørelse eller avtale foreligger, har foreldrene ansvaret sammen jf. § 34 annet ledd.

Ved avgjørelse om omsorgsovertakelse, kan foreldreansvaret ved særlige grunner fratas foreldrene ved fylkesnemndas vedtak jf. Barnevernloven § 4-20. Omsorgsovertakelse retter seg imidlertid mot den som har omsorgen for barnet. Bvl. § 4-20 har dermed ikke direkte virkning på stebarnsadoptionsstiltfellene i det far da ikke har omsorg for barnet. Poengene ved § 4-20 vil likevel kunne ha betydning for forståelsen av bl. § 56 i forhold til foreldreansvaret.

Det grunnleggende hensynet i adopsjonsrett er som tidligere nevnt kravet til barnets beste. Spørsmål blir da som følger: vil det alltid være til barnets beste å stille krav til samtykke fra far jf. § 7.

4.4.3.2 Krav til fars samtykke ó alltid ötil gagn for barnetö?

I norsk barnerett foreligger det flere viktige prinsipper, et av disse er det biologiske prinsippet som ligger til bakgrunn for § 7. I henhold til dette prinsippet legger man til grunn en presumsjon at det som et utgangspunkt alltid vil være til det beste for barnet å ha mest mulig tilknytning og kontakt med sine biologiske foreldre. For å ivareta denne kontakten og sikre fars rettigheter er det derfor lagt til grunn at det må foreligge et klart og ubetinget samtykke fra far dersom mors nye ektefelle skal stebarnsadoptere barnet.⁵⁸

Bakgrunnen for kravet til fars ubetinget samtykke er den irreversible rettslige virkningen adopsjon har. Er man far til et barn og har forelderansvar, plikter man å følge barnelovens regler og det er dermed gitt en klar rett for far til å nekte adopsjon dersom han mener at dette er til det beste for barnet jf. bl. § 30. Samtykker far til adopsjon har dette som virkning at han fraskriver seg all rettslige forpliktelse og tilknytning til barnet.

Det finnes flere grunner for at det skal kreves samtykke fra far med forelderansvar. Krav om samtykke kan for det første være med på å forhindre eller dempe et konfliktnivå mellom foreldrene fordi loven legger klare krav til samtykke. Foreligger ikke samtykke, foreligger det som et utgangspunkt ikke adgang til å gi en adopsjonsbevilling. Imidlertid kan også en samtykkerett fra fars side øke et konfliktnivå mellom foreldrene i det mor mener at far ikke gjør det som er best for barnet. Ser man for eksempel på sak hvor far har vært sterkt fraværende ved barnets oppvekst, men hvor det ikke har foreligget dom eller avtale på at kun mor skal ha forelderansvaret jf. bl. § 34, kan det virke urimelig at far skal kunne komme inn og nekte en stebarnsadoptsjon. Dette gjør seg særlig gjeldene hvor barnet anser sin stefar for sin eneste og rette far. I praksis legger man dermed vurderingen på hva som er til det beste for barnet, på barnets biologiske far. Spørsmålet er om det i alle tilfeller bør foreligge en slik rett, eller om det i større grad vil være til barnets beste at far med foreldreansvar i stedet får en uttalelsesrett som tilsvarer samme rett som far uten forelderansvar har jf. § 7 tredje ledd.

⁵⁸ Se avsnitt 4.4.2, öSamtykkeö.

Vurderingen knytter seg da til om det bør åpnes for å gi adopsjonsbevilling uten foreldresamtykke.

Unntak fra dagens krav til samtykke i § 7 finnes i utgangspunktet ikke. Imidlertid kan begge foreldre reise sak for retten hvor det ikke foreligger enighet om hvem som skal ha foreldreansvaret jf. bl § 56 første ledd.

Spørsmålet blir da hva som skal til for å frata far foreldreansvar ved en sak reist etter bl. § 56 første ledd.

Ved vurderingen om hvem som skal ha foreldreansvaret skal det i henhold til Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) s. 28 legges avgjørende vekt på hva som er til barnets beste. Det fremkommer utover dette ingen konkrete momenter i henhold til barneloven. I det vurderingen om fratakelse av foreldreansvar både i bl. § 56 og bvl. §4-20 legger avgjørende vekt på hva som er til barnets beste, har de vurderinger som legges til grunn i bvl. § 4-20 relevans i forhold til vurderingen i bl. § 56. Det følger blant annet av rettspraksis⁵⁹, at da fratakelse av foreldreansvar anses som meget inngripende tiltak, skal det sterke grunner for å fatte et slikt vedtak. Ved vurderingen om foreldreansvaret skal fratas i henhold til bvl. § 4-20 må det også sannsynliggjøres at foreldrene ikke kan ivareta barnet på en forsvarlig måte, eventuelt at barnet har en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det ikke anses forsvarlig å flytte det. Foreligger det en dermed en nektelse av samtykke som er urimelig i form av at det er gitt i sjikanehensikt eller lignende, kan dette være et tegn på at far ikke kan gi barnet tilstrekkelig omsorg. At barnet også i stebarnsadopsjonstilfeller har en strek tilknytning til stefar kan dermed også trekkes inn som moment i favør av å frata far foreldreansvaret hvor dette anses å være til barnets beste. Gis det dermed ikke samtykke fra far i slike tilfeller hvor en adopsjon anses å være til barnets beste, kan det være et klart moment for at foreldreansvaret gis til mor alene. Fratas far forelderansvar, vil han dermed kun ha uttalelsesrett i henhold til § 7 tredje ledd, slik at det er opp til kompetente organer som er Barne-, ungdoms- og familieetaten å avgjøre om det skal gis adopsjonsbevilling. Dette kan tyde på at det foreligger tilstrekkelig vern i gjeldende rett.

I Danmark har det på sin side lenge vært adgang for adopsjon i visse tilfeller på tross av at foreldre med forelderansvar ikke har samtykket til adopsjonen. Deres system bygger på at en adopsjon kan vedtas selv om foreldre ikke har samtykket i to tilfeller. Det første knytter seg til hvor tilbakekallet er öunder særlige hensyntagen til barnets tarv ikke er rimelig begrundetö og det andre tilfellet er ösærlige tilfældeö selv om foreldersamtykket aldri ble gitt.⁶⁰ I sist nevnte tilfelle er vilkåret imidlertid strengere og kan kun brukes i de tilfeller hensynet til barnet tilsier dette. Som et supplement har man i Danmark likeså en adgang for myndighetene til å gi forhåndstillatelse til å senere bortadoptere barn under barne- og ungdomsforsorgen.

I motsetning til i Norge og Sverige har de i Danmark imidlertid ikke adgang til å frata forelderansvar ved annen lovgivning. I det man i Norge har denne adgangen gjennom bl. § 56 hvor mor har reist sak, og bvl. § 4- 20 hvor det foreligger en omsorgsovertakelse, kan det tyde på at det ikke foreligger et behov for å åpne for en

⁵⁹ Rt. 1985 side 433 og Rt. 1987 side 52

⁶⁰ Danske adopsjonsloven, LBK nr 928 af 14/09/2004 Adoptionloven § 9.

adgang til å innvilge adopsjon hvor det ikke foreligger samtykke fra far. Imidlertid må man i norsk rett først søke om stebarnsadopsjon, innhente samtykke fra far, før man må reise sak om foreldreansvar i henhold til bl. § 56. Finner man således grunnlag for å gi forelderansvaret til mor alene, kan det dermed innvilges en stebarnsadopsjon hvor dette vil være til barnets beste. En slik møysommelig prosess kan i visse tilfeller være til barnets beste hvor det på daværende tidspunkt da søknaden kom inn ikke fantes gode nok grunner til å gi en bevilling. Til tross for at det foreligger krav til at dommeren skal öpåskunde saka så mykje som mogelegö jf. bl. § 58 første ledd, står man imidlertid også i fare for å trenere en sak på bekostning av den svake part, barnet. Bakgrunnen for å frata forelderansvar kan tenkes å være av en slik alvorlig karakter at det ikke vil være grunnlag for å utsette bevillingsprosessen mer enn strengt tatt nødvendig. Eksempelvis hvor far ikke har gitt samtykke i ren sjikanehensikt.

Sosialdepartementet henviser i Ot.prp. nr.40 (1984-1985) s. 12 flg. til Rt. 1982 s. 1687 og uttaler at det der ble öslått fast at dersom barnevernsnemnda har overtatt omsorgen for barn, gir barnevernloven adgang til å frata forelderansvaret (barnevernloven § 20)⁶¹ i den hensikt å åpne adgang for adopsjon mot foreldrenes vilje, hvis hensynet til barnet tilsier dette. Siden dette prinsipielle spørsmål nå må anses løst, skulle det være mindre grunn til å innføre en tilsvarende adgang med direkte hjemmel i adopsjonsloven. I så fall ville man få et tosporet system som syntes lite hensiktsmessigö. Fylkesmannen i Hedmark påpeker på sin side at öDagens praksis med at adopsjonsbevillingen gis etter at barnevernsnemnda først har fratatt forelderansvaret med hjemmel i barnevernloven § 20, virker rettslig uklar og tvilsom sett fra et rettsikkerhetssynspunkt...[det bør heller] inntas bestemmelser i adopsjonsloven som på visse vilkår gir adgang til å gi adopsjonsbevilling uten foreldersamtykke, f.eks. etter tilråding fra barnevernsnemnda og etter minimum antall år etter at foreldrenes omsorg for barnet opphørteö. Fylkesmannen påpeker en del viktige poeng i det han presiserer at den lange veien å gå om barnevernloven for å frata forelderansvar på grunnlag av en adopsjonsbevilling er rettslig uklar. Poenget har tilsvarende virkning i forhold til barneloven. Man står således overfor et uklart regelverk som tilsynelatende gir far med forelderansvar gjennom adopsjonsloven en ubetinget rett til nekte en stebarnsadopsjon, mens det ved rettsavgjørelse om foreldreansvar til mor i henhold til barneloven eller tiltak gjennom barnevernloven viser seg at det ikke foreligger en slik ubetinget rett.

Gir man far uavhengig om han har forelderansvar eller ikke, kun en uttalelsesrett jf. § 7 tredje ledd, eventuelt at man følger det danske mønster, unngår man å måtte gå hele den tunge og tidkrevende veien om en rettsavgjørelse i bl. § 56. På denne måten legger man også et grunnlag som gjør det lettere å fokusere på hva som vil være til barnets beste. Ser man hen til prinsippet om at man på legalitetsprinsippetets område bør tilstrebe en klarest og enklest mulig forståelig lovgivning, taler dette likeledes for at det gis en oversiktelig rettighetsregulering i adopsjonsloven uten at man må gå veien innom barneloven eller barnevernloven.

En slik endring må likevel ikke være en utvidet adgang til adopsjon uten foreldersamtykke. Spørsmålet blir da om en adgang for å innvilge adopsjon uten samtykkeerklæring, vil være en utvidet adgang for adopsjon i henhold til dagens rettstilstand.

⁶¹ Den tidligere bvl. § 20 tilsvarer den nye § 4-20 i bvl. av 1992.

Ser man på dagens rettstilstand knyttet til far uten forelderansvar viser det seg at det skal meget til for at det vedtas en adopsjonsbevilling hvor far ikke ønsker dette. Stortingets justiskomiteé uttalte i Innst. O. Nr 19 (1985-1986) s. 5 at det ikke bør gis öadopsjonsbevilling mot en av forelderens protest med mindre vedkommende ikke har hatt og ikke har ønsket å ha forbindelse med barnet i de siste år, eller det dreier som om klare tilfeller av sjikane. Det vises bl.a. til at den gjensidige samværsrett mellom barnet og den mor eller far som ikke har del i forelderansvaret vil avskjæres ved adopsjonö.

Videre uttaler Sosialdepartementets rundskriv I-15/89 av 13.oktober 1989 s.8 at det ved skjönnsutövelsen bør legges til grunn öat det bare gis bevilling i de tilfeller hvor barnet er tjent med at båndene til vedkommende brytesö. Praksis og retningslinjer viser at det likevel gis meget sjeldent adgang til stebarnsadopsjon hvor far har uttalt at han ikke ønsker dette selv om han kun har uttalelsesrett i henhold til § 7 tredje ledd. Foreligger det gode retningslinjer for at man bør fare varsomt hvor samtykket ikke er gitt også i de tilfeller hvor far har forelderansvar, vil ikke dette i seg selv være en utvidet adgang til adopsjon uten foreldersamtykke. Dette understrekes også at man ved vurderingen om det skal gis adopsjonsbevilling stiller krav til övrige vilkår i adopsjonsloven er innfridd.⁶² Videre er far uten foreldreansvar også gitt partsstatus i henhold til fvl. § 2 bokstav e), hensynet til rettsikkerhet er dermed ivaretatt.⁶³

For å ytterligere forhindre at endringen vil være en utvidet adgang til adopsjon uten foreldersamtykke, bør man således som i Danmark åpne for full domstolspröving av spørsmålet, slik at tvl.⁶⁴ Kap. 36 får tilsvarende virkningen med visse modifikasjoner jf. Ot.prp. nr. 40 (1984-85) s. 12 og 13.

⁶² Se blant annet avsnitt 4.1.3, öBarnets besteö.

⁶³ Se avsnitt 2.2, öParter i stebarnsadopsjonssakerö.

⁶⁴ Lov av 17.juni 2005 nr. 90 om grunnleggende forutsetninger for behandling av sivile saker (tvl).

5 Kilder.

Litteratur:

Hognestad/Steenberg (2000): Marianne Hognestad og Knut R. Steenberg. Adopsjonsloven, Kommentirutgave, Oslo 2000.

Echoff/Smith (1997): Torstein Eckhoff og Eivind Smith. Forvaltningsrett, 5. utg., Oslo 1997.

Backer (1982): Inge Lorange Backer, Barneloven. Kommentirutgave, Oslo 1982.

Lindboe (1998): Knut Lindeboe, Barnevernrett, 3. utg., Oslo 1998.

Ofstad og Skar (1999): Kari Ofstad og Randi Skar, Barnevernloven. Kommentirutgave, 3. utg., Oslo 1999.

Eckhoff/Smith (2003): Torstein Eckhoff og Eivind Smith. Forvaltningsrett, 7.utg., Oslo 2003.

Weinstein (1968) : E.A Weinstein, International Encyclopedia of the Social Sciences, New York 1968

Lover:

Lov av 22.mai 1902 nr. 10 om almindelig borgerlig straffelov (strl).

Lov av 22.april 1927 nr.3 om vergemål for umyndige (vgml).

Lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (fvl).

Lov av 28.juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åseteretten (odl).

Lov av 8.april 1982 nr. 7 om foreldre og barn (bl).

Lov 28.februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adl).

Lov 4.juli 1991 nr. 47 om ekteskap (el).

Lov av 28.juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (bvl).

Lov av 5. Desember 2003 nr. 100 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (biotl).

Lov av 17.juni 2005 nr. 90 om grunnleggende forutsetninger for behandling av sivile saker (tvf).

FNs konvensjon om barnets rettigheter, lov av 21.mai 1999 nr.30.

Haag-konvensjonen av 29.mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

Lov av 21.mai 1999 nr. 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Danske adopsjonsloven, LBK nr 928 af 14/09/2004 Adoptionloven

Europarådkonvensjonen 1996.

Forarbeider:

Ot.prp. nr. 66 (1916).

Ot.prp. nr. 62 (1979-1980).

Ot.prp. nr. 40 (1984-85).

Ot.prp. nr. 71 (2001-2002)
Ot.prp. nr. 33 (2007 -2008).
Innst. O. Nr 19 (1985-1986).
Innst. O nr. 53 (1998-1999) om endringer i adopsjonsloven.

Rettspraksis:

Rt. 1939 s. 365.
Rt. 1982 s. 1687.
Rt. 1985 s. 344.
Rt. 1987 s.52.
Rt. 1991 s. 668.
Rt. 1998 s. 623.
Rt. 2006 s. 764.

Utredninger:

NOU 1999:25
St. Meld. Nr. 29 (2002-2003)

Rundskriv og retningslinjer:

Q-1045: Rundskriv Q-1045, desember 2002 med retningslinjer for saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjon.

BLD, 1998: Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem.

Sosialdepartementets rundskriv I-15/89 av 13.oktober 1989

Artikler:

Støylen, Andreas, To familierettsdommer, Tidsskrift for Rettsvitenskap (TfR) 1939, side 250.